

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R6:1977

113

Byggnadsstatistik

Myndighetsinformation i byggfackpressen

**— förutsättningar och former
för utbyggda kanaler**

Kjell Sundström

Byggforskningen

R6:1977

MYNDIGHETSINFORMATION I BYGGFACKPRESSEN
- förutsättningar och former för utbyggda kanaler

Kjell Sundström

Byggpressutredningen

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 750458-1 från Statens råd för byggnadsforskning till Styrgruppen för bygginformation i facktidskrifter, Stockholm.

UDK 05:69
659

Nyckelord:
byggfackpress,
information,
myndighetsinformation,
tidskriftsstöd

R6:1977
Abonnemangsgrupp: Ingår ej i
abonnemang
Art.nr: 6600606

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm
ISBN 91-540-2652-0

LiberTryck Stockholm 1977

FÖRORD

Föreliggande undersökning har på initiativ av fem av branschens facktidskrifter och med stöd från Statens råd för byggnadsforskning genomförts under hösten 1975 och våren 1976. Bakom utredningen, som arbetat under den självtagna benämningen Byggpressutredningen, har som referensgrupp sålunda verkat fem män i Styrgruppen för bygginformation i facktidskrifter, och för det praktiska utredningsarbetet har svarat arkitekt Kjell Sundström.

Gruppens ambition har varit att så långt tids- och kostnadsramarna medgivit, teoretiskt och praktiskt pröva nya infallsvinklar på och föreslå konstruktiva utvägar ur den ekonomiskt allt svårare produktionssituation flertalet facktidskrifter befinner sig i. I första hand har prövats möjligheterna till kontinuerligt informationsarbete mellan statliga myndigheter eller institutioner och byggtidskrifterna.

Våra resultat bör kunna tjäna som underlag för fortsatta diskussioner mellan berörda parter och som utgångspunkter till program för fördjupade studier inom mer begränsade avsnitt av det synnerligen komplexa problemområde som bygginformationens vägar och facktidskrifternas villkor utgör.

Rapporten författad av Kjell Sundström.

Stockholm i september 1976

Styrgruppen för bygginformation i facktidskrifter

Gösta Carlestam

Gösta Danielson

Jan Jerström

Ulf Rengholt

Allan Westerman

INNEHÅLL

	SID
1. BAKGRUND OCH SYFTE	5
2. UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE	7
3. INFORMATIONSFLODEN	9
4. FACKPRESSENS ROLL OCH TIDSKRIFTERNAS VILLKOR	14
5. INFORMATIONSKANALER OCH -MODELLER	17
5.1 <u>Kanaler</u>	17
5.2 <u>Modeller</u>	17
5.2.1 Annonser	20
5.2.2 Egna rutor	22
5.2.3 Pressreleaser	23
6. MYNDIGHETERNAS GENSVAR	25
7. TIDSKRIFTSSTÖD	31
7.1 <u>Generellt stöd</u>	31
7.2 <u>Selektivt byggforskningsstöd</u>	33
8. SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG	37
9. HÄNVISNINGAR	40
BILAGOR	41
BIL 1. Offentlig information i några facktidskrifter	42
" 2. Enkäten	50
" 3. Avsändningslista och svarsfrekvens	52
" 4. Seminariet	55
" 5. Byggsektorns facktidskrifter	59
" 6. Tidskrifternas räckvidder	62
" 7. Tidskrifternas inriktning	64
" 8. Tidskrifternas data	71
" 9. Tidskrifternas ranking	73
FIGURER OCH TABELLER	
Figur 1. Sanningens villovägar	18
" 2. Tidskrifternas räckvidder	63
" 3. Tidskrifternas bärkraft	78
" 4. " " ,kalibrerad skala	79
Tabell 1. Data om tidskrifterna	71
" 2. Intäkternas ursprung och andelar	72
" 3. Tidningarna rangordnade	73
" 4. " " "	74

1. BAKGRUND OCH SYFTE

Varför skall facktidskrifterna med ojämnt utbyte behöva fäkta om halvssidorna på byggmaterialbranschens annonsmarknad när det samhälleliga informationsbehovet bara växer och växer och myndigheterna - stödda av en särskild nämnd för samhällsinformation - ständigt söker utlopp för sin informationsverksamhet? Tidskrifterna finns ju där! Än så länge. Inarbetade kanaler, väl förankrade i medvetandet. Täckande hela eller kända delar av målfältet. Men starkt pressade, för att inte säga direkt hotade av kostnadsutvecklingen. Och därför aktuella för stöd eller död. Utredning om tidskriftsstöd pågår - men åtskild från informationsproblematiken i övrigt. Varför särbehandla tidskrifternas överlevnad från samhällsinformationens vägar och villkor, när frågorna är ömsesidigt betingade och kunde bli del i varandras lösning?

Information och kommunikation tenderar att bli en vetenskap. Men syftet är ännu inte att komma till rätta med den allmänna problematiken, utan snarare att finna sig själv och sin egen sak till rätta häri, gärna på bekostnad av all annan information. Konsulterna bildar häck längs informationsvägarna, vadande till knäna i varandras ansträngningar att få varje budskap överst i den sanningsbråte, som till slut dränker mottagaren i en fyrfärgsflod av visioner, fiktioner och flickstjärntar. Underst i högen hittar vederbörande den facktidskrift han prenumererat på i tjugo år, men inte längre har tid att läsa. Trots att den numera inte kommer lika ofta som förr. Men det kan vara detsamma, för den har också blivit allt magrare, både till omfång, papper, bilder och färger.

Allehanda nedskärningar är nämligen det enklaste och många gånger enda sättet för tidningarna att möta kostnadsstegringen. Men ju längre självstympningen drivs, ju svagare blir grunden för mer offensiva alternativ, vilket snart nog kan avspegla sig både på annons- och prenumerantmarknaden. Därmed äventyras de redaktionella resurserna och - sist men inte minst - utsikterna till tidskriftsstöd. Det väntade, generella stödet måste nämligen i praktiken inte bara bli behovs- utan också kvalitetsprövat. Och det kommer givetvis en punkt i utvecklingen, då tidningens betydelse i samhället inte längre kvalificerar den för samhällets stöd.

Likadant om tidningen svarar på utvecklingen med inre eftergifter i form av långtgående marknadsanpassning. Billiga annonser, väl matchade mot texten, är kanske ett sätt att överleva, men lika fullt en form av tidskriftsdöd. Där tidskriftsstödet aldrig hinner bli ett alternativ, men väl en bekräftelse också på samhällsintresset i att tidningen överlever med bibehållen redaktionell resning. Men frågan är om inte samhällets företrädande myndigheter och verk redan nu i praktiskt handlande skulle kunna hävda detta samhällets intresse. Och ge tidskrifterna ett alternativ till den vilda annonsmarknadens villkor och läsaren ett alternativ till dess friserade fraser.

På annonsmarknaden råder fullständigt köparens, dvs annonsörens marknad. Det betyder att tidningarna tvingas konkurrera inbördes och gentemot andra media, och konkurrensmedlen är allting från

annonsens plats i tidningen till dennas övriga innehåll. Villkor, som i allmänhet går stick i stäv mot tidningens egna ambitioner. Och läsarens. När annonsackvisitionen slår slint, är läsarens förtjusning en god tröst om än inte bot i den ekonomiska misären. Men framför allt en vink om att sidutrymmet faktiskt kan användas bättre än till kommersiell reklam. Varför inte till oundgänglig och efterfrågad samhällsinformation?

Vid annonsering i dagspressen tillämpar myndigheterna en totalitetsprincip, dvs alla tidningar skall vara med. Men inte i första hand för rättvisa åt tidningarna, utan åt medborgarna. Ett jämlikhetskrav har fått överskugga de marknadsekonomiska aspekterna. Och ett motsvarande betraktelsesätt är tillämpligt även på tidskrifterna. Med den skillnaden, att här torde totalitetsprincipen mer åsyfta utbudet information än urvalet tidskrifter. Det viktiga är, att så långt möjligt utnyttja existerande och inkörda resurser och kanaler - konsekvent och regelbundet - för fullständigast möjliga samhällsinformation. Inte minst för att hushålla med mottagarens kapacitet. Här ligger ett tillgänglighetskrav. Och därmed även ett jämlikhetskrav.

Vore ambitionen uteslutande fler annonser, så kunde vi vända oss till vilka penningstarka morotshandlare som helst. Men med ambitionen att bädda för bättre information i samhällsbyggnadsfrågor till berörda lekmän och fackgrupper, vänder vi oss nu till myndigheterna. De enda som kan förväntas ha såväl resurserna som intresset.

2. UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE

Uppdraget syftade till att ta fram några olika modeller för samhällsrelig information via byggfacktidskrifterna. Modeller, som av myndigheterna bedömdes som realistiska och ändamålsenliga och av tidskrifterna pressetiskt möjliga och ekonomiskt intressanta. Egentliga innovationer var det inte fråga om, utan snarare ett från samhällets sida bättre utnyttjande och för tidskrifterna vidgat utbyte av befintliga informationsvägar.

Till att börja med måste då nuläget kartläggas och antalet intressenter avgränsas. Begreppet samhällsinformation kan ges en vid innebörd, men här avses offentlig information och i första hand den som statliga, centrala myndigheter eller institutioner svarar för. Ur den centrala förvaltningsapparaten har valts de departement, myndigheter, verk, institutioner eller andra enheter, som dels förmodas komma i mer än tillfällig beröring med fysisk planering och byggande och dels förfogar över egna informationsanslag. 52 uttagna enkätobjekt (plus 3 informationsorgan för kännedom) finns förtecknade i BIL 3. Eftersom statistisk signifikans varit av underordnad betydelse har gränssfall avgjorts subjektivt på enklaste sätt. Även ett fåtal icke statliga institutioner har medräknats.

Vad gäller tidskrifterna är avgränsningen betydligt vanskeligare. Tillgängliga kriterier på facktidskrift är mycket rundhända. För att registreras som tidning hos justitiedepartementet krävs en reglerad utgivning av minst fyra nummer per år samt ansvarig utgivare. Gränsen mot annonsblad går enligt postens distributionsregler vid högst 75 procent annonser och samma gäller för TS-kontroll (hos Tidningsstatistik AB). En avgränsning utifrån bransch-, yrkes-, ämnes- eller intresseinriktning mot fysisk planering och byggande torde ge uppåt 75 olika facktidskrifter. Men var vi hamnar om vi där över lägger pressens eget förbud mot sk textreklam, är en öppen fråga. Klart är, att spännvidden vad gäller kvalitet och integritet är mycket stor och dessutom rätt jämnt avtrappad, varför man subjektivt skulle kunna sätta kniven var som helst. Och vilka kriterier man än tillämpar, så torde utfallet alltid lämna stort utrymme för diskussion. Men eftersom den i sig mycket intressanta diskussionen inte primärt hör hemma i den här utredningen, så lämnar vi tills vidare de 22 i BIL 6 förtecknade tidskrifterna med den enda kommentaren, att ingenting säger att inte också andra tidskrifter skulle ha fullt ut samma utbyte av resultatet av vår utredning. Som i det enskilda fallet inte tar ställning till vare sig tidskrifternas värde eller behov.

Till intressenterna i sammanhanget hör givetvis också läsaren/mottagaren. Och det hör till tidskrifternas största företrädare att denne kan ges en mycket aktiv roll och ur information utveckla kommunikation. Att närmare kartlägga brukarsynpunkterna faller emellertid helt utanför denna undersöknings ramar och resurser. Som operativa enheter och presumtiva avtalstecknare får vi nöja oss med myndigheterna respektive tidskrifterna. Och eftersom myndigheternas intresse torde vara det avgörande, är undersökningen främst inriktad på dem medan resultatet vänder sig till tidskrifterna.

För att få en första bild av dagsläge och utvecklingsmöjligheter vad gäller byggfackpressens roll i samhällsinformationen gick vi ut med en enkel enkät till myndigheterna. Som framgår av BIL 2, förhörde vi oss inte enbart om annonseringen, utan om allt fritt disponerat informationsutrymme, betalt eller ej. Resultatet var entydigt: Den alldeles övervägande delen svarade, att av den totala informationsvolymen rörande planering och byggande förmedlas "nästan inget" via annonser eller andra kanaler i fackpressen. Ett motsvarande besked gav också en direkt kartläggning av de offentliga annonserna i några facktidskrifter (BIL 1). Dock befanns intresset för fortsatt resonemang i saken tillräckligt stort för att motivera ett seminarium, vilket också avhölls. Såväl enkäten och seminariet som den nämnda kartläggningen behandlas utförligare i avsnittet om myndigheternas intresse (KAP 6).

Till seminariet hade vi utvecklat tre olika modeller för en vidgad offentlig information via byggfackpressen. En första avseende annonser, en andra avseende friare disponerat utrymme och en tredje avseende redaktionellt behandlade notiser o dyl. Modellerna redovisas närmare i särskilt avsnitt (KAP 5). De pressetiska frågeställningar, som vidhänger främst de båda senare modellerna, har fortlöpande diskuterats inom styrgruppen, som genom sin sammansättning ansett sig kunna representera tidskriftssidan. Samtliga i utredningen inblandade men ej representerade tidskrifter har via brev informerats och erbjudits informella kontakter, men få har hört av sig. Förmodligen i hög grad beroende på att vi inte fullt ut förmått levandegöra våra intentioner. De olika tidskrifterna lever också under högst skiftande förutsättningar och har följaktligen känt sig mer eller mindre berörda av utredningen. Deras allmänna roll och villkor framläggs i KAP 4 medan försök till en mer individuell karakteristik görs i BIL 9.

3. INFORMATIONSFLODEN

"Klagomålen över att informationen till byggfackmännen blivit otymplig och svårhanterlig är så vanliga, att de inte behöver särskilt verifieras." Det fastslår Byggeforskningsrådets informationsutredning i sin rapport från mars 1973. "Klagan är ofta förbunden med resignation", tillägger man och sammanfattar kritiken i tre punkter:

- 1) "Byggeforskningens omfattande publikationsmaterial har generellt inte ett läsvärde för så många mottagare, att dagens utgivningsambition är helt motiverad."
- 2) "De redovisade forskningsresultaten ter sig ofta som alltför svårtillgängliga för praktikens folk. Man är mer intresserad av att få veta hur man skall göra än varför."
- 3) "Man vill inte ha annat än det som är matnyttigt för en själv. Bättre selektion behövs."

Bygginformationsutredningen är avgränsad till FoU-området, men finner att man inom branschen "är allmänt kritisk inte bara mot byggeforskningens publikationer utan över huvud taget mot det allt för överflödande utbudet av skriftlig bygginformation". Men "sammanfatningarna liksom facktidningsartiklar baserade på byggeforskningsrapporter tycker man bra om". Den fackpressfunktionen synes dock försummad, ty även tidskrifterna får sin del av kritiken:

Tidskriftsutgivarna "tycks tro att arkitekter och ingenjörer har obegränsad tid för tidskriftsläsning och synes att döma av den allmänna kritik som framkommit ha ringa kännedom om mottagarnas behov". Detta enligt Byggbranschens fortbildningsråds rapport R 39:1970. Den allmänna kritik som åsyftas är uppenbarligen i mångt och mycket liktydig med de tre punkterna ovan. Och måhända hyser man speciellt vad gäller tillgängligheten alldeles särskilda förväntningar på just tidskrifterna. Andra meningerna i punkten 2 torde dock mera ge uttryck åt sagda resignation än åt ett grundat behov.

Att ta fasta på detta "intresse" är ju inte att lösa några problem, utan endast att ta konsekvenserna av en ohållbar situation. Man tillmötesgår problemet i stället för behovet. Att utövande projektörer och byggare inte har tid eller ork att tillgodogöra sig stort mer än normer och tumregler är en realitet som måste åtgärdas och inte i sig bli normgivande för informationsverksamheten.

Målet måste i stället vara att ge informationen sådan kvalitet, att den i mottagarens tidsanvändning ges en prioritet i paritet med dess angelägenhet. Och till kvaliteten hör inte minst en systematik som minimerar sökning och sovring. Där ligger inte så litet av exempelvis normernas informationsvärde. De är lätta både att hitta och tillämpa. Men ingenting säger att inte också annan och mer analytisk information skulle kunna inordnas systematiskt. Och till det kan såväl sändare som mottagare bidra.

I Bygginfos "Kartläggning av tidskrifternas roll ur kontorets och den enskildes synvinkel" från 1971 hävdas till och med, att "den tidsbrist man anser sig uppleva behöver med nödvändighet inte vara

verklig". Därför att den tid man tror sig ägna sin information, huvudsakligen består i just sökning och sovring. Redan ett organiserat omhändertagande av inflytande skrifter skulle ge informationen betydligt bättre genomslag. Bygginfos kartläggning har flera goda råd härvidlag, som vi emellertid inte här skall gå närmare in på. Utan i stället koncentrera oss på avsändaren.

Bygginformationsutredningen delar upp sändarna i två kategorier. Dels "skapare av originalinformation", dels "transformerare, som bearbetar originalinformation till för olika målgrupper lämpligt innehåll och form". Till de senare räknar utredningen Byggforskningsinstitutets informationsenhet, Byggtjänstföretagen, Institutet för byggdokumentation, Byggandets Samordning AB, Byggstandardiseringsringen, ER-nämnden, materialindustrins varuinformation, SPRI, branschforskningsinstitutens informationsverksamhet, Ingenjörsvetenskapsakademien, facktidskrifter, massmedia, läromedelsproducenter, högskolor, förlag, handboksproducenter samt (för internt bruk) vissa projektörer och entreprenörer.

Att myndigheterna inte nämns är möjligen ett förbiseende, men inte desto mindre intressant ur vår synpunkt. De utger ju både tidskrifter, skriftserier och broschyrer. Utelämnandet kan inte ha med Bygginformationsutredningens avgränsning att göra, ty myndigheterna nämns bland skaparna av originalinformation. Men man tappar lätt bort, att myndigheterna till den alldeles övervägande delen också själva svarar för informationen om den egna verksamheten. Den statliga Samhällsinformationsutredningen (SOU 1969:48) finner detta vara inte helt lyckligt, utan förordar att vissa led i informationsarbetet förläggs utanför myndigheterna. Och Bygginformationsutredningen pekar i sammanhanget direkt på facktidsskrifterna. Till originalinformationsskaparna för utredningen vidare Byggforskningsrådet och Byggforskningsinstitutet, högskolor och fristående forskare, branschforskningsinstitutet, materialindustrins FoU-enheter, vissa projektörer och producenter samt fackorganisationerna.

Man kunde också kalla de senare forsknings- eller kunskapsproducenter och de förra informationsproducenter eller kunskapsdistributörer. Och förvisso är även själva kunskapandet och forskningens inriktning föremål för kritik, men vad gäller information är det givet, att klagan och resignation främst hänför sig till gruppen transformerare. Lika naturligt är, att Byggforskningsrådet, som i protokoll fastslagit sitt "huvudansvar för informationen inom byggbranschen", svarar med att tillsätta en bygginformationsutredning (1969), inriktad främst på en rationalisering av den rådsfinansierade transformeringsverksamheten.

Den splittrade och delvis överlappande informationsapparaten fungerar i mångt och mycket som en flaskhals för de "rena avsändarna" och som en dimspridare för mottagarna. Väsentlig information når inte ut eller hamnar under ett lager av mer perifera budskap. Och det är inga små mängder det handlar om. Utredningen nämner siffran 100 000 tryckta sidor per år. Och den uppföljande s k ORGI-utredningen talar i sin rapport från juli 1974 om en femdubbling av tekniska och vetenskapliga arbeten mot 80-talets slut.

Bygginformationsutredningen sammanfattade sina förslag till motåtgärder så här: "För Byggforskningsrådets egen del föreslås att

informationen till stor del integreras i FoU-verksamheten. Informationsenheten vid Byggforskningsinstitutet i nuvarande form begränsas till institutets egna informationsbehov och Svensk Byggtjänst föreslås i första hand bli prövad som entreprenör för produktion och distribution av rådets skriftliga information. En bättre ekonomisering av informationen skall eftersträvas. FoU-resultaten skall i mycket större utsträckning än hittills ges en sådan presentation att de blir lättillgängliga för byggfackmännen och för undervisningen. I syfte att minska vådorna av den strida informationsströmmen skall informationens målgrupper fortlöpande analyseras och ett system för selektiv distribution byggas upp." Vidare föreslår man en sammanslagning av Byggdok och Bygginfo samt i ett diskussionsinlägg mer långtgående sammanläggningar.

Men tanken på sammanslagningar av i vederbörandes ögon fungerande organ mötte givetvis motstånd, som föranledde den ytterligare s k ORGI-utredningen (Organisationen av information inom byggbranschen). Den utredningen anslöt sig emellertid till en sammanläggning av Byggdok och Bygginfo, men lät övriga i stort sett passera med en rekommendation till en rent inre uppräckning.

Av alltsammans har emellertid nu i vår blivit en hopslagning av Svensk Byggtjänst, Byggandets Samordning AB och ER-nämnden. Det betyder en samordnad produktion och utgivning av främst byggekataloger, AMA-handböcker och ER-översikter. Men Byggdok och Bygginfo är fortfarande konkurrenter, och angående vad mottagarna i praktiken har att vänta av den nya sammanslagna organisationen, uttrycker dess verkställande direktör i Aktuellt från Svensk Byggtjänst nr 1/1976 en avvaktande tillförsikt, ej närmare preciserad. Inget nämns heller om det stora problemet, selekteringsfrågan. Så huruvida den nya och förvisso starkare organisationen kan göra något åt de 100 000 papperen, är minst sagt en öppen fråga. Fogar vi till detta, att den önskade lättillgängligheten även är en fråga om personlig uttrycksförmåga och skrivkonst, så är vi manade konstatera, att de i inledningen nämnda tre kritiska punkterna alltså inte äger full aktualitet.

Att rationalisera informationen med sikte på enhetlighet i uttryck samt systematik i innehåll för överskådlighet och tillgänglighet är givetvis tekniskt möjligt, men sålunda hindersamt att genomföra. Och även vid full praktisk utdelning bleve effekten marginell, eftersom den rådskontrollerade utgivningen bara utgör en mindre del av den totala volymen. Och alla övriga informatörer strävar i rakt motsatt riktning, nämligen efter att profilera och accentuera sina alster för att vinna i uppmärksamhet.

Den andra och kompletterande möjligheten, en långtgående selektering på mottagarkategorierna, är däremot allmänt slagkraftigare såtillvida att rådet delar ambitionen med alla såväl enskilda som allmänna avsändare. Rationaliseringsvägen ligger här via data-tekniken vidöppen, men frågan är om den bär till målet så länge det är avsändaren och inte mottagaren som komponerar adressregistren. Selektionstekniken går ensidigt ut på att programmera in så mycket uppgifter om mottagaren, att sändaren kan utvälja precis vilka han finner intressanta att nå. Men ingenting säger att mottagaren alltid delar den bedömningen. I stället tycks det ofta vara precis tvärt om. Men ingenting säger heller att selektionen inte kunde utformas som ett mottagarens filter och värn. Den måste inte vara ett avsändarens kikarsikte. Och detta är en poli-

tisk värderingsfråga. Inte en teknisk informationsfråga. -Är informationen en rättighet eller skyldighet? -Klart är, att endast den förra modellen torde innebära någon avsevärd inbrytning i de 100 000 trycksidorna. Inte ens reducerad till tekniskt (sop)hanteringsproblem är informationen betjänt av en ställföreträdande utvärdering till innehåll eller intresse - enligt önskemålen i andra meningerna av de kritiska punkterna 2 respektive 3. Vill vi mer än så med informationen, så måste den ses och tillhandahållas som en rättighet, allmän och uppnåelig, och ej en skyldighet, exklusiv eller oundviklig.

Vilket inte blir mindre självklart och ändamålsenligt av att efterlevnaden, tillämpningen eller nyttiggörandet i förekommande fall kan vara en lagstadgad, moralisk eller yrkesmässig skyldighet. Det finns en informationströtthet, inte en informationsovillighet. Informationen torde snarare få ökat genomslag om man helt enkelt vände registren och fyllde dem med uppgifter om vägarna till olika slags information och informatörer i stället för olika slags mottagare och avnämare. Genom dylika register över möjliga abonnemang i stället för lämpliga abonnenter bleve efterfrågan helt styrande för utbudet såväl kvalitativt som kvantitativt. Registren kunde vidare ges en långt driven selektivitet på informationsmaterialet, och på obligatorisk eller annan väg knyta ihop all branschens informationsmakare. Genomförandeproblemen skall inte underskattas, men faktum är ju att dylika register redan existerar, t ex hos Byggdok och Bygginfo.

Båda kan tillgodose höga krav på service och urvalsprofil, och betjäna huvudsakligen de mycket speciella behoven. Den breda flod av information som går vid sidan om, och egentligen borde göra deras tjänster outhärliga, fyller eller snarare dränker marknaden så att expansion, rationalisering, kostnadspress och därmed tillgång för flera omöjliggörs. Ett bredare underlag skulle ge utrymme för ett rationellt tillhandahållande av till innehållet differentierade paket, att abonnera på till överkomligt pris. Eller prenumerera! För även sådana paket finns ju redan. De kallas facktidsskrifter!

De olika facktidsskrifterna är gentemot varandra selekterade på mer eller mindre skarpt avgränsade ämnesområden. Och även om de i detta avseende kunde vara mer konsistenta och bättre varudeklarerade, samt delvis överlappar varandra och innehåller en del av blandat värde, så är ändå i dagens läge prenumeration på en eller flera facktidsskrifter det bästa eller enda sättet att av fri vilja och till rimligt pris hålla sig à jour med utvecklingen inom ett visst område. Den kritik som stundom kan riktas mot tidsskrifternas innehåll och utformning, diskvalificerar inte deras bärande idé som media, utan påvisar snarare vilka utvecklingsmöjligheter som finns, och för vars realiserande alla inom branschen engagerade bär ett ansvar. En facktidsskrift är inte en anonym och färdigstöpt produkt i brevlådan, utan en öppen kanal och möjlighet att fylla respektive tillvarata. Vilket är överord endast om vederbörande fackmän, företag och myndigheter försitter möjligheterna och låter kanalen förtvina.

Lägg därtill omdömet att "facktidsskriftsartiklar baserade på forskningsrapporter tycker man bra om". De anses ha ett läs- och informationsvärde (givetvis inte begränsat till forskningsbakgrunden,

utan sammanhängande med redovisningskvaliteten). Tillfoga vidare, att tidningarna är åtkomliga och överkomliga - men inte mer! Och vi har besvarat de tre kritiska punkterna.

Tidskrifternas utsikter att motsvara förväntningarna torde mindre bero på "ringa kännedom om mottagarnas behov" än på dessas och andras ringa kännedom om tidningarnas möjligheter. Och villkor.

4. FACKPRESSENS ROLL OCH TIDSKRIFTERNAS VILLKOR

Att fackpressen har en viktig funktion i samhället är de flesta ense om. De är bärare av information och forum för dokumentation, analys, kritik och debatt. Att de stundom också själva får vidkännas kritik, är även det ett vittnesbörd om att de tillmäts betydelse. Och samstämmiga om än fåtaliga utredningar framhåller mer eller mindre förbehållslöst deras värde.

Minst lika samstämmigt anses de emellertid vara på tok för många. Och stundom för vidlyftiga och skrivglada. Eller alltför annons-späckade. Alltsammans är emellertid uttryck för de villkor tidningarna lever under.

Flertalet är ekonomiskt eller ideellt intresseanknutna, och byggbranschen är inget undantag från den överorganisation vårt land sägs lida av. Det ger mängden. Sjuttiofem olika titlar enligt Bygginformationsutredningen. Och på frågan om alla dessa verkligen behövs, finns givetvis bara ett svar: Nej! Men kostnadsutvecklingen är på god väg att rätta till den saken.

Så problemet är knappast att bli av med överskottet, utan snarare hur och med vilket utfall det kommer att ske. Kostnads- och marknadsmekanismerna strävar måhända inte odelat i en riktning som kan antas befördra en fri och allsidig analys och debatt. Men om det senare är målet, kan det då förenas med ett medvetet tystande av ännu livskraftiga strupar? Där ligger knuten. Och skall den inte lösas av att handlingsfriheten avklingat, så hastar valet. Men än finns vare sig diagnos eller instrument för eventuella ingrepp.

Att många tidskrifter är en smula omständliga och pratglada kan uppfattas som en självöverskattning och misshushållning. Men är också det ett uttryck för de knappa villkoren. Det finns vare sig resurser eller underlag för en fastare redaktionell tyglning. Bristen på tid och ork att läsa och tillgodogöra sig all ymnig klokskap har ju en motsvarighet också i skriverledet. Skrivklådan må vara djup, men den är inte bred. Någon har också sagt, att byggsektorn är en jämförelsevis ointellektuell bransch. Tradition och konjunktur har medgivit oss att hoppa över analysen och gå rakt på syntesen. Men även den detaljen tenderar kostnads- och marknadsmekanismerna att rätta till. Och i det fallet uppenbarligen på ett med samhällsnyttan förenligt vis.

Att slutligen annonsmängden hänger intimt samman med tidskrifternas villkor är förstås självklart. Om annonser kan man tycka på olika vis, men klart är, att av parterna i målet kan såväl tidning som läsekrets vara överens om att det kan bli både för mycket och för litet. Men just mot en sådan polarisering av annonstilldelningen verkar tredje mannens eller annonsörens preferenser. Vissa tidningar är intressanta och blir överlastade. Andra är ointressanta och blir utan. Där har vi den utslagsmekanism vi av hänsyn till pressfriheten inte vågar röra.

Men innan vi kastar yxan i sjön eller skrider till nödslakt, så kunde kanske våra offentliga myndigheter, som enligt Justitie-

departementets utredning Vidgad samhällsinformation "inte okritiskt bör tillämpa de principer som gäller för reklamens val av media", bidra till en volymmässig utjämning mellan tidningarna. Det är till detta vi återkommer ständigt. Det skulle ensamt inte lösa tidsskrifternas problem, men vara ett bidrag. Också till den vidgade samhällsinformationen.

"Det intryck, som går som en röd tråd genom materialet, är att tidskriftsinformationen upplevs som värdefull, vilket framgår av den utsträckning tidskriftsinformation anses ha påverkat projekten, av den frekvens man ger och får tips på läsvärda artiklar m m." Så sammanfattar sig Bygginfos tidigare nämnda utredning om tidskrifternas roll, i god överensstämmelse med det återkommande omdömet närhelst frågan aktualiseras. Exakt hur värdefulla tidskrifterna är, jämfört med konkurrerande media, är svårare att ange, men här knyter man ändå värdet till en relativt åtkomlig funktion - kanske därtill den allra viktigaste, inte minst för avsändaren - nämligen tidskrifternas direkta påverkan på byggfolk och byggande.

Utredningen åtskiljer inte annonserna från annat material, och uppenbarligen avses ovan främst den redaktionella inlagan. Men annonsernas slagkraft rider i hög grad på dennas läsvärde, vilket vitsordas bl a av annonsörernas önskan om annonsplats mot text. Annonsernas egen tyngd har utvärderats i en intervjuundersökning kring "Arkitekternas attityd till och behandling av direktreklam/information", beställd av Sveriges Direktreklamförening. Där sägs, att "för drygt 59% dominerar exponering för broschyrreklam, medan endast 14,5% oftast nås av fackannonserna". Men det är måhända inte så konstigt, eftersom man genomsnittligt erhåller fler broschyrer i veckan än facktidsskrifter i månaden. Beträffande värdet av direktreklamen sägs att "80,2% uppger att man tar del av minst hälften av innehållet". Men den fråga som ställdes avsåg "broshyrmaterial som behandlar Ert område". Vilket ju kan tolkas hur snävt som helst. Och över lag anser 63,3% att man får "för mycket". Ingen fråga tar heller upp nyttan med eller påverkan av direktreklamen.

Som ju ändå måste vara den intressantaste frågan för avsändaren - den som utredningen dessutom närmast vänder sig till. Det är ju det som betingar rollen, betydelsen och avsikten. Och i Samhällsinformationsutredningens rapport understryks gång på gång att ingen informationsverksamhet kan anses genomförd och inget media-val utvärderat innan den eventuella verkan kunnat avläsas i attityd- eller beteendeförändringar inom målgruppen. Rimligen har det också forskats i saken, och möjligen är det bara så att enkla - eller ändamålsenliga - slutsatser inte kunnat dras. Men helt utan underlag är således inte mediavalet: På Bygginfos fråga "har något ur en tidskrift direkt påverkat det projekt Du arbetar med nu?", svarade 50% ja! På följdfrågan "på vilket sätt skedde denna påverkan?", pekade en tredjedel av dessa på annonserna!

Facktidsskrifternas roll kan sålunda ges åtminstone ett dokumenterat innehåll, som alla kan erkänna oavsett vad man sedan tycker såväl om de enskilda tidningarna som om denna deras påverkan. De betyder något, vare sig man förbehållslöst tycker om dem - eller det - eller inte. Men man kan inte tillstå eller förklara denna påverkan utan att dra slutsatser också om deras standard eller status. Objektiva slutsatser om deras subjektiva värde. För även om "den utsträckning tidskriftsinformation anses ha påverkat pro-

jekten" måste efterfrågas intervjuvägen och sålunda baseras på subjektiva bedömningar, så kan slutsatser dras objektivt om än med tillbörlig försiktighet. Och det utgår vi från att Bygginfo gjort. Deras indirekta metod för värdesättning av tidskrifterna tar mera i anspråk de tillfrågades minne än sinne och torde ge en både klarare och säkrare bild av hur tidskrifterna uppfattas än gängse läsvärdesundersökningar kan ge.

Sådana tas många gånger som en chans att påverka i någon riktning, och inbjuder därmed till kritik. Det betyder dock inte att svaren eller kritiken kan avfärdas. Tvärt om är faran i stället att man inte drar ut tillräckligt långtgående slutsatser. Den rätt beska salva från Byggbranschens fortbildningsråd, som vi citerade i föregående avsnitt, säger mycket om tidningarnas brister. Men ännu mer om vikten och behovet av att de rättas till. Och kritiken kan vara aldrig så desillusionerad och avfärdande. Sammanställd och utvärderad blir den ändå förväntansfull och uppfordrande och utfaller i en rad önskemål som vore meningslösa om inte föremålet spelade någon roll. Som vore utvecklingsbar.

Men formbarheten, möjligheterna att tillvarata kritiken, tillmötesgå förväntningarna och fylla rollen, hänger inte på den inre goda viljan eller vetskapen om kritik och behov, utan på de yttre ekonomiska förutsättningarna. Därför borde till att börja med kritiken och kritikerna inte stanna upp vid tidningarna, utan tränga vidare till bakgrunden och förutsättningarna. Och inte lägga också det ansvaret uteslutande på tidningarnas redan pressade staber. Eller rent av tvinga dem till tvåfrontskrig. Åt ena hållet parera kritiken utan stöd av resurser och åt andra hållet kräva resurser utan stöd i kritiken. Frågan är om fronterna inte kan mötas förrän över fackpressens döda kropp.

På ett år har papperskostnaderna ökat med mer än 50 procent. Tryckkostnaderna växer nästan lika snabbt, och distributionskostnaderna dubbelt så fort som konsumentprisindex. Därtill kommer att verksamheten i alla sina led är mycket personalintensiv och drabbas hårt av arbetsgivaravgifter och andra pålagor. Det gäller inte minst arvodessidan, som sedan årsskiftet tyngts av ytterligare 30 procent. En betydligt lugnare utveckling, för att inte säga stagnation, uppvisar intäktssidan, dvs annons- och prenumerationspriser. Samt annonstillströmningen med ty åtföljande ackvisitionskostnader.

Hur kan det då gå ihop? Det är i viss mån en bokföringsfråga. De flesta tidskrifter är knutna till olika organisationer, och för dessa har det givetvis blivit allt dyrare att hålla sig med ett språkrör. Övannämnda poster kan emellertid pressas via nedskärningar av många slag. Men det finns förstås gränser. Dessa börjar nu uppnås över lag. Den enda kostnad som kan köras nästan i botten är arvodena till utomstående medarbetare. Så börjar nu vanligtvis ske. Morotens effekt på resultatet skall inte överdrivas, men inte ens den satsningen, marginell i storlek men central i syfte, finns det alltså längre plats för. Den skulle annars täcka också t ex resor, reportage och bilder.

Om inte tidningarna litade till idealitet och frivilliga krafter, och dessutom tiggde, stal och kom i konflikt med både fackföreningar och upphovsmannarätt, så skulle de helt enkelt inte kunna ges ut. Det finns givetvis undantag från den här bilden. Å andra sidan finns (fanns!) det tidskrifter som redan dukat under.

5. INFORMATIONSKANALER OCH -MODELLER

5.1 Kanaler

Med informationskanal menar vi en förbindelse mellan sändare och mottagare. Förbindelsen kan vara tillfällig, t ex ett reklamblad, återkommande, t ex fler reklamblad, regelbunden, t ex en tidskrift, eller fast, t ex via radio. Men självfallet beror förbindelsens stadga också på mottagaren, vilket gör reklambladet ännu mer tillfälligt, tidskriften regelmässig endast i proportion mot köp- och lästrohet samt radion fast endast i betydelsen ständigt tillgänglig.

Förbindelsen kan också vara olika rymlig och mångsidig, alltifrån lappen i brevlådan om persiennservice till det breda nyhets- och debattorganet. Den kan vidare vara enkel- eller dubbelriktad. Dubbelriktad i betydelsen korrespondens är i princip bara telefonen och brevbäraren. Men andra kanaler kan medge mer eller mindre av kommunikation, från returnerande av förmånskuponger till ohämrat replikskifte.

Kanalen kan också vara mer eller mindre specialdestinerad eller om man så vill, träffsäker. Den kan vara skraddarsydd för kommunikation mellan likartade, eller mer allmänt upplåten. Den kan administreras och kontrolleras under olika former och sändare och mottagare kan ansluta sig under varierande villkor. Kanalens huvudman kan vara ekonomiskt eller politiskt eller på annat sätt beroende av sändare eller mottagare eller båda, respektive sammanfalla med endera eller bägge. Kanalen är en informationsapparat, men måste i sig betjäna av en produktionsapparat och en distributionsapparat, vilket är förenat med ytterligare beroenden, villkor och kostnader.

Information och kommunikation är ett par av hörnstenarna i det vi kallar kultur, och därmed föremål för medveten eller omedveten kulturpolitik. Och det säger sig självt, att varje påverkande finger i ovan antydda väv, och varje rekommendation eller försök till modell måste bygga på ställningstaganden och värderingar, som i grunden är politiska.

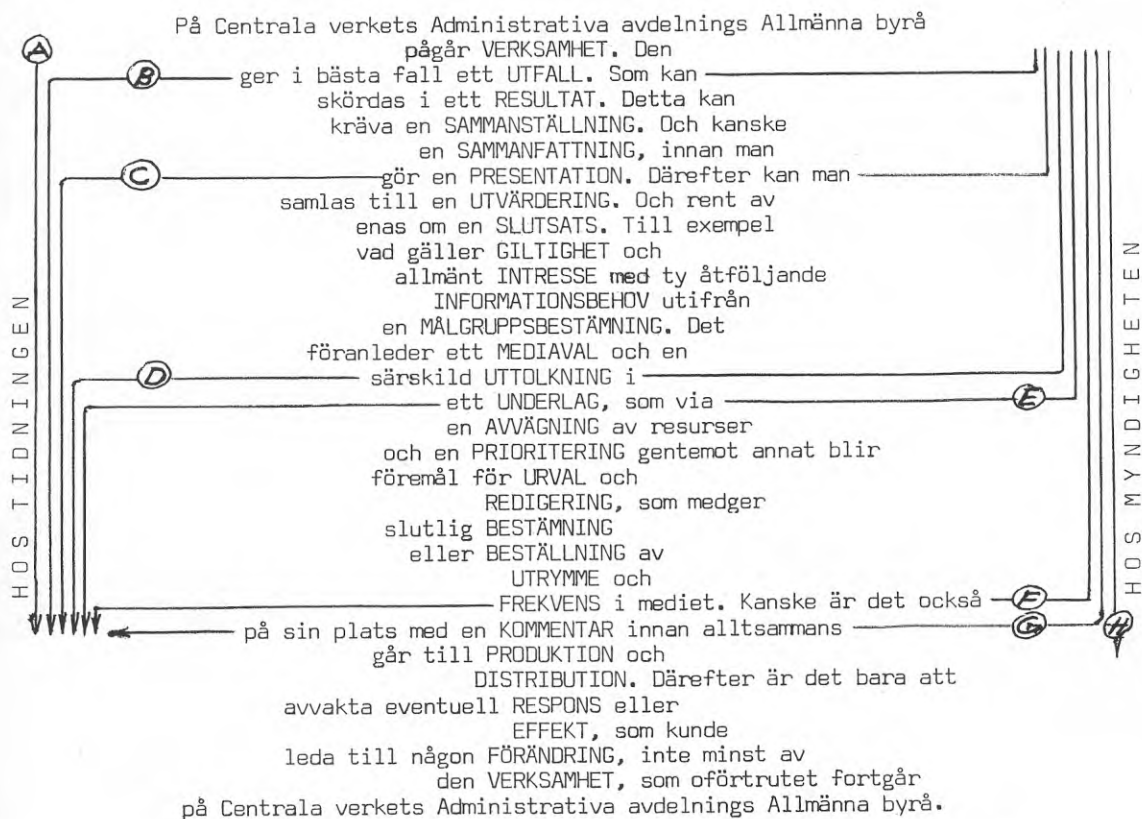
Våra modeller vill fördjupa samhällsvärdande myndigheters informationsskyldighet, trygga goda facktidsskrifters informationsmöjlighet samt biträda utövande fackmäns informationsrättighet.

5.2 Modeller

Informationsprocessen bygger på en arbetsfördelning mellan sändare, kanal och mottagare. En arbetsfördelning, som samtidigt är uttryck för parternas inflytande och engagemang i verksamheten. Sålunda kan avsändaren relativt kanalen avpressas upplysningar, lockas att lämna information, pliktskyldigast göra det, lämna den som service, få utrymme för den som service, betala för uppmärksamhet eller köpa

utrymme. Mottagaren har å sin sida en motsvarande skala, alltifrån att tvingas bära skräpet till papperskorgen eller få en av annonser ohanterlig morgontidning och till att mot betalning få sig serverat just det han eller hon behöver. Men då mottagarens eventuella engagemang i tillblivelseprocessen i praktiken förvandlar honom till sändare, kan vi i fortsättningen koncentrera oss på arbetsfördelningen mellan sändare och kanal - som i verkligheten är avsevärt mer varierad och komplicerad än man i förstone tänker sig.

Mellan den dagliga verksamhetens trögflytande värv, och det tryckta ordets uttolkade återsken, ligger en hel serie vägska, beslut och aktiviteter, hos verksamhetens huvudman - eller mediets. Vi kan illustrera denna skapande process och i några alternativa rollfördelningar följa staffetten på sanningens villovägar mellan sändare (myndighet) och kanal (tidskrift).

Figur 1. Sanningens villovägar.

Till vänster om stapeln i FIG 1 har vi tidningens redaktion och till höger myndighetens handläggande byrå. Diagrammet vill skildra informationen som en integrerad del i myndighetens verksamhet respektive denna verksamhet som tidningens möjliga arbetsfält. Pilarerna exemplifierar hur långt initiativet kan sträcka sig in över motpartens revir och var det kan gå över från den ena till den andra.

Pil A uppvisar en mycket aktiv tidning, som själv svarar för den verksamhet som skall spegla eller rent av skapa verkligheten. Till exempel när Dagens Nyheter irriterar polisen genom att verkställa egna fartkontroller på Sockenvägen eller när en desperat journalist anlägger en eldsvåda för att få stoff till en artikel. Hit hör också såväl hela raden av skenhändelser som den mest seriösa FoU-verksamhet. Således den extremt banala eller extremt avancerade Journalistiken. Hemma hos Lill-Babs eller borta med Günter Wallraff.

Pil B illustrerar en fortfarande avancerad och uppsökande, men mer renodlad journalistik. S k muck-raking med en amerikansk term, nageln i ögat på makt och myndigheter och tentaklerna långt inne i deras akter och arkiv. Washington Post är ett bekant exempel, men det finns naturligtvis också här banala och tarvliga varianter som när Expressen uppdagar partisekreterare Anderssons sommarstuga.

Men först i närheten av pil C kan tidningen med lagen i hand begära insyn och upplysningar. Den s k offentlighetsprincipen är begränsad till handlingar i ärenden som slutbehandlats i handläggande instans. Många tidningar har en kontinuerlig bevakning och gör en rapportering när deras egen nyhetsvärdering så påkallar.

Vid pil D är det i stället verksamhetens huvudman som själv gjort den primära nyhetsvärderingen. För att få spridning åt saken inbjuds aktuella tidningar till ett glas sherry och en muntlig fördragning med utfrågning. Men presskonferenser kan förstås också begäras av tidningarna själva.

Vid presskonferenser brukar också utdelas någon skriftlig orientering, men sådana pressmeddelanden eller pressreleaser kan givetvis också skickas med posten och är stundom ett avsevärt inslag i redaktörernas morgonlektyr. De publiceras helt eller delvis eller inte alls, men tydligen i en utsträckning som myndigheterna finner satsningen värd, och inte sällan i helt obearbetat skick. Färdigformulerad text binder alltid tanken något, och vid pil E menar vi att myndigheten får ett mera definitivt insteg i tidningens spalter. Olika myndigheter är olika flitiga härvidlag, men för många är det ren rutin efter fasta avsändningslistor.

Men avgörandet ligger ännu hos tidningen. Vill sändaren ha full kontroll över urval, utrymme och utformning hänvisas han till betald annonsplats, skildrad vid pil F. Det händer, att annonsens uttryck är sådant att tidningen känner sig föranlåten att särskilt ange att det rör sig om en annons. Men det händer förvånansvärt sällan. Både till utseende och innehåll är annonsen präglad av maner och slentrian, trots - eller p g a - dess pretentiösa anslag.

Redan i sin utformning är annonsen därmed stämplad som manipulativ partsinlaga. Och tidningen fungerar endast som frimärke eller dragplåster. Om emellertid tidningen finner sådan åsikts- eller ämnesgemenskap med myndigheten, och sådant nyhets- eller informationsvärde i dennes verksamhet, att för det första en bevakning kan ersättas med en resurssparande egenpresentation och för det andra en löpande sådan skulle bidra till läsvärdet, så kan vederbörande släppas över från annonsplats till inlaga - i tillbörligt markerad ruta. Dyliga rutor är inte vanliga som kanaler för samhällsinfor-

mation, men där de förekommer är det friare utnyttjandet jämfört med annonsutrymme påfallande. Och förklaringen är enkel: Rutorna är i allmänhet gratis. Och stöder vi detta på att tidningen ju faktiskt sanktionerat innehållet, så blir förhållandet inte så underligt. Men ser vi det i stället så, att tidningen som proffs på läsvärde har vitsordat innehållet och att en ruta i texten med största säkerhet går hem betydligt bättre hos läsekretsen än annonsen gör, så blir sammanhanget rent paradoxalt: Det är den jämförelsevis bättre varan som är gratis. Markerad vid pil G.

Med sin ruta har myndigheten definitivt etablerat sig i tidningen och svarar själv för presentation av och kommentar till den egna verksamheten. Men även om läsekretsen är stor, så är rutan liten. Och verket stort. Vid pil H har myndigheten tagit steget fullt ut och ger ut sin egen tidning. Det blir allt vanligare.

De tre modeller för samhällsinformation i fackpressen vi närmast skall plädera för, motsvaras av pilarna E, F och G, som alla lägger initiativet hos myndigheterna. Detta svarar knappast mot utredningens ideologiska ställningstagande i frågan, men på kort sikt är ingen annan arbetsfördelning möjlig än den som återspeglar rådande resursfördelning. I dag lär ingen annan än myndigheterna vara i stånd att genomföra några initiativ. Emellertid innebär våra modeller även att myndigheterna betalar ordentligt för tidskrifternas tjänster som ett led i deras nödvändiga resursförstärkning. I KAP 7 tar vi upp mer generella former för tidskriftsstöd, och får detta åsyftad effekt, så menar vi att samhällsinformationen i framtiden företrädesvis bör kanaliseras genom de övre vägarna i vårt diagram.

5.2.1 Annonser

Allt utrymme, som upplåtes mot vederlag och helt disponeras och utformas utanför tidningens redaktion, är att betrakta som annonser. Redaktionen förbehåller sig endast vetorätt.

Flertalet av planerings- och byggnadssektorns många facktidskrifter är mer eller mindre beroende av annonser. Men utbudet är begränsat och utbytet ojämnt.

Att undanröja detta beroende förefaller dock vare sig möjligt eller nödvändigt. Annonserna har eller kan ges ett informationsvärde. Men är lika ofta en osäkerhets- som en trygghetsfaktor i tidningarnas ekonomi och redaktionella arbete.

Bådadera kan dock ges ökad stadga om annonseringen läggs upp efter en långsiktig plan, reglerad och befäst i ett avtal mellan tidskrift och annonsör. Och just statliga verk och myndigheter - med reglerad och kontinuerlig verksamhet - torde vara kapabla och bebjänta av att upprätta sådana stadigvarande informationskanaler.

Redan ett ökat annonserande vore i sig av värde, och i sin enklaste form behövde avtalet inte uttrycka mer än en utfästelse i den riktningen. Men eftersträvsvärt vore att avtalet innebar abonnemang på visst utrymme med viss frekvens i tidningen. Att gälla under längre eller kortare tid, med eller utan automatisk förlängning. Exempelvis en halvsida i vart annat nummer under ett år.

Tidningen förbinder sig att reservera detta utrymme och myndigheten ansvarar för att det blir fyllt. En sålunda etablerad kanal torde vara ändamålsenlig inte bara inför speciella kampanjer, utan så snart myndighet över huvud taget förmärker ett återkommande behov av att vända sig till ifrågavarande målgrupper - för att informera om lediga platser, anslag och stipendier, rapporter och skrifter, verksamheter och evenemang, lagar och anvisningar, uppdrag och anbud, tävlingar och mycket annat. De flesta myndigheter torde ha goda möjligheter att med sikte på planmässig information sålunda analysera och kvantifiera sitt informationsbehov till olika målgrupper.

Fördelarna är inte bara rena rationaliseringsvinster, utan torde ge större utdelning åt informationen. Läsarna upptäcker snart mönstret och kan på ett helt annat sätt orientera sig i informationsfloden. Målgruppen aktiveras och bidrar själv till att avsändaren träffar rätt. Tryggade facktidsskrifter skulle år efter år kunna garantera att mottagaren hittar det han behöver och inte missar något väsentligt.

Och för tidningens del är fördelarna givetvis uppenbara. Antag att en tidskrift för sin finansiering är beroende av sex annonsidor per nummer. Marknadslagarna kanske mer eller mindre automatiskt fyller tre. Alltså utan aktiv annonsackvisitation. Det skulle då räcka med att sex olika myndigheter tingade varsin helsida i vart annat nummer för att den tidningen skulle vara på det torra. En säkrad kanal för information, analys och debatt. Även det redaktionella arbetet underlättas av att annonsvolymen blir stadig och bestämd.

Vad skulle då detta kosta? Några exempel: Priset för en helsida kan vi säga varierar från 1 000 till 4 000 kronor i byggfackpressen. Räknar vi med 2 000 kronor och för halvsida 1 250 skulle vi inom ramen för 20 000 kronor få tio helsidor i en tidning eller åtta halvsidor i två.

Vad det skulle kosta samhället att enbart på den här vägen hålla den samlade byggfackpressen på fötter är svårt att precisera. Men vi kan förenkla utgångspunkterna genom att anta, att antalet tidskrifter är av samma storleksordning som antalet aktuella verk och myndigheter. Vidare att en tidning behöver 200 000 kronor per år i annonsintäkter och att hälften skulle behöva garanteras i avtal. Det skulle fordra 100 000 kronor per myndighet och år, vilket åtminstone för större statliga verk torde vara mindre än 10% av informationsanslaget.

Men siffran har bara intresse som räkneexempel. Alla ingående parametrar varierar kraftigt. Och jämfört med vad vi kan söka uttolka ur den utskickade enkäten, skulle exemplet innebära en fem- eller rent av tiodubbling av den offentliga annonsaktiviteten. Vilket inte förefaller helt realistiskt. Men modellen har sitt värde om så bara några tidningar finge någon hjälp från några myndigheter.

Endast vad gäller rena annonser är myndigheten renodlad avsändare och tidningen renodlad kanal. Från denna klara modell kan vi nu lägga över mer och mer inflytande över budskapets utformning på tidningen. Till att börja med som en lätt variant på denna modell 1.

Allt utrymme, som upplåtes mot vederlag och helt kontrolleras av avsändaren, men praktiskt gestaltas inom redaktionen, är också att betrakta som annonser. Redaktionen uppträder här helt enkelt som annonsbyrå.

Skulle tidningen tillhandahålla sådan service, finge den däri givetvis en liten inkomstkälla, men det faller något utanför ramen för denna utredning att utvärdera den effekten. Mångsyssleri är knappast lösningen på tidningarnas finansiella problem. Däremot kan arrangemanget i förekommande fall ha praktiska fördelar, som kunde underlätta planläggningen.

Vi kan kalla denna modell 1b. Och därmed har vi redan nått gränsen för vad utredningen ursprungligen var satt att studera. Nämligen förutsättningarna för att öka mängden informativa annonser. För tidskrifterna är verk och myndigheter inte intresanta bara därför att de förutsätts kunna planera och skapa framförhållning i sin annonsering, utan också därför att denna många gånger har ett kanske större och oundgängligare informationsvärde än den gängse reklamen har. Tidningarna vill gärna se annonserna som något utöver skrymmande flottörer att hålla skutan flytande. Till utredningens målsättning hör alltså även annonsernas läsvärde.

5.2.2 Egna rutor

Därmed är vi inne på sådant utrymme, som p g a nyhetsvärde eller motsvarande, av tidningen upplåtes utan vederlag, men ändå disponeras och utformas helt utanför redaktionen. En sådan ruta måste betraktas som gratisannons. Visserligen tillkommer flertalet artiklar i en tidskrift utanför redaktionen, men vad som skiljer gratisannonsen från annat material är, att utrymmet är avtalat och återkommande eller stående disponeras av väl definierad intressent. Man kan säga att vederbörande övertagit det redaktionella ansvaret för rutan i fråga. Och det sker alltså p g a att innehållet genomgående anses ha ett läs- eller nyhetsvärde.

Men resonemanget implicerar att man för den vanliga, betalda annonsen inte skulle hysa någon sådan läsvärdesambition från tidningens sida. Vilket sålunda strider mot den målsättning vi nyss anfört. Att en annons även till innehållets kvalitet förvarar sin plats i tidningen är inget hållbart skäl att befria den från kostnad.

Och avsändaren anser givetvis budskapet ha ett värde, vare sig han debiteras denna kostnad eller ej. Eller är det just där skon klämmer? Är det bara en snäv kategori imperativa budskap man är beredd att betala något för att ge spridning åt? Och är fackpressen en serviceinrättning som befördrar resten gratis?

Men är det då inte i stället gratisannonsören som via det ökade läsvärdet ger tidningen service? Intressenten kan sägas ha en fot inne i tidningen, men lika gärna kan det ju anses vara precis tvärt om: Redaktionen har fått sig en liten filial hos vederbörande. En så stor värdegemenskap borde dock kunna rymma också ett ömsesidigt ekonomiskt ansvar. Som borde komma till uttryck senast när tidningen hänger på fallrepet. Men om inte förr, så när tidningen är nedlagd och rutan borta, kan det klart avläsas huruvida den inte hade ett även ekonomiskt värde för avsändaren. Ett ersättningsvärde.

Modell 2 innebär sålunda att man kombinerar annonsens ekonomiska betydelse med den egna rutans avtalade fortbestånd och redaktionellt vitsordade läsvärde. Det sistnämnda är inte det minst viktiga. Framställningen skall vara journalistiskt berättande. Nytt från Verket, informationschefen kåserar.

Prissättningen blir förstås problematisk, inte bara på grund av att dessa möjligheter - om än upptäckta eller outnyttjade - i dag erbjuds gratis. Sätts priset lika med annonspriset, så återstår av modellen endast en rekommendation till mindre stereotypa annonser. Och sätts priset under annonspriset så blir måhända denna rekommendation hörsamrad - men på annonserandets bekostnad. I realiteten annorlunda annonser till ett lägre pris. Och det kommer alltid att finnas gränssfall mot en journalistisk framtoning, som i fall av lika priser kommer att göra anspråk på plats i den redaktionella texten och i fall av lägre pris kommer att göra anspråk på detta.

Men dessa svårigheter är inte invändningar, utan förhandlingsfrågor. Och de får inte undanskymma huvudtanken, nämligen att myndigheterna regelbundet men opretentiöst bör torgföra sig och sitt under former som inbjuder till dialog och i kanaler där debatt kan uppstå. Och känna ansvaret här för genom att själva stå för kostnaden. Som inte bestäms av ett anonymt marknadsvärde, utan av ett känt och erkänt behov.

Med nästa steg ut ur avsändarens kontroll blir detta ännu mer markerat.

5.2.3 Pressreleaser

Sådant utrymme, som på ett eller annat sätt initieras av avsändaren eller via pressreleaser o dyl ligger i dennes uttalade intresse, men där redaktionens del och roll innebär viss utvärdering och kontroll, är att betrakta som redaktionellt utrymme.

Offentliga myndigheter företräder samhället, men inom särskilt utstakade sektorer av dess funktioner. Myndigheterna kan därför ses både som representanter för allmännyttan och som enheter med egenintressen. Egenintresset kan i sin tur gälla verket - som administrativ enhet - eller saken - som ansvarad uppgift.

Med utgångspunkten att verk och myndigheter driver snäva egenintressen, framstår pressreleasen som försök till gratisreklam. Införande eller uppmärksammande borde därmed ersättas.

Ser man egenintresset i det mer samhällsfunktionella perspektivet, så ligger det nära till hands att pressreleasen framställs som en service åt pressen. Tidskrifterna slipper själva ragga efter upplysningar, utan får dem sig tillsända. Men det betraktelsesättet förutsätter att det är pressen som ansvarar för samhällsinformationen, inte myndigheterna. Och den rollfördelningen vore måhända önskvärd, men råder inte i praktiken. I stället är regeln den, att myndighet själv svarar för sin information utåt och också genomför den, vanligtvis i egen regi. Pressreleasen är bara ett billigt komplement. Men man sprider den givetvis i tanken att den skall uppmärksammas. Och skedde inte det, finge man bekosta också den delen av sitt informationsbehov.

Med utgångspunkten att varje myndighet i första hand är en representant för samhället och allmännyttan följer, att man visserligen ikläder sig ett informationsansvar, men i en annan och vidare mening. Man svarar inte själv för innehåll, utformning och genomförande, man bara garanterar dess möjligheter. Bl a genom att skapa ekonomiskt utrymme för spridning, analys och debatt kring t ex egna pressmeddelanden. I förlängningen av resonemanget skriver myndigheten inte ens pressreleasen själv, utan det sker i tidningarnas gemensamma regi. Som TT. Fack-TT. Men med en total insyn i verksamheten.

Till dess torde dock gälla, att visserligen är pressreleasen en service från myndigheternas sida, men en service utifrån deras roll och intresse som representanter för ett samhälle med en inträngande analys och livaktig debatt. Och en service som endast är ena sidan av ansvaret för ett sådant samhälle. Kanalernas villkor är den andra.

Modell 3 innebär sålunda att tidskrifterna skall ersättas eller premieras för införande eller uppmärksammande av pressreleaser. Oavsett om den redaktionella bearbetningen till äventyrs skulle gå i en kritisk anda. Prissättningen är ännu något vanskeligare än för de egna rutorna, men kan konstrueras på såväl kvantitativ som kvalitativ grund. Någon köpslagan om redaktionell frihet får det dock inte bli tal om. I stället måste kostnadstäckningen bygga på ett erkänt behov och medansvar för just denna frihet.

Därmed behöver premieringen av uppmärksamhet heller inte begränsas till verkets egna pressreleaser. Utan bör gälla bevakningen av myndighets ansvarsområde över huvud taget, oavsett initiativ och arbetsformer. Vi har kommit fram till en variant på presstödet: Varje myndighet ansvarar i sin budget för livskraften hos fack-tidskrifterna inom det egna ansvarsområdet.

6. MYNDIGHETERNAS GENSVAR

Enkäten (BIL 2) gick ut till 52 statliga myndigheter och institutioner (BIL 3). Svar inkom från 30 stycken, därav 6 efter skriftlig påminnelse. Svarsprocenten blev således 58%. Av dessa hade 26 (87%) fyllt i eller åtminstone använt sig av frågeformuläret. Statens råd för byggnadsforskning (BFR), Nämnden för samhällsinformation (NSI) samt Institutet för byggdokumentation (Byggdok) hade tillställts enkäten för kännedom. De 22 inblandade tidskrifterna orienterades i särskilt brev.

De 26 returnerade och mer eller mindre ifyllda formulären redovisas hopsummerade i BIL 3. Det efterfrågade intresset "att resonera närmare kring byggfackpressens informationsmöjligheter", besvarades jakande av 11 och nekande av 13 respondenter. Medan den föreslagna formen "att deltaga i ett seminarium kring dessa frågor", bejakades av 9 men avslogs av likaledes 13. De fem fritt formulerade svaren (av vilka en bifogat formuläret) var samtliga negativa på dessa båda punkter.

Sålunda visade sig endast 17% av alla tillfrågade positiva till att under ett seminarium kommentera och utveckla de aktualiserade frågeställningarna. Men 9 uttalat intresserade bedömdes ändå vara grund nog för att utlysa en dylik sammankomst. Av dem som avböjt eller inte svarat alls, bedömdes då några vara av det intresse för utredningen, att de borde tillfrågas per telefon. Det gav utdelning i några fall, men ökat eftertryck åt den avvisande hållningen i andra. Därjämte inbjöds NSI samt alla dem som inte direkt avvisat en fortsatt kontakt över huvud. Sammanlagt inbjöds 20 informationschefer och motsvarande företrädare för 18 olika verk och myndigheter.

Seminariet genomfördes den 10 mars 1976 med deltagande av 11 gäster och 3 inom utredningen. Huruvida denna grupp (BIL 3) skall anses äga tyngd och representativitet i sammanhanget är osäkert. Det räckte i alla händelser till för ett mångsidigt belysande seminarium. Som diskussionsunderlag fungerade ett utkast till föregående kapitel.

Oavsett om man föredrar att se de modeller som där presenteras såsom i första hand former för tidskriftsstöd eller för vidgad samhällsinformation, så är det fullt klart att båda dessa angelägenheter skulle kunna befrämjas på många olika sätt. Att utredningen koncentrerat sig på just dessa tre modeller, bottnar i att vi tidigt bedömde dem som de snabbaste och framkomligaste. Det föresvävade oss således att de skulle vara attraktiva för såväl tidskrifterna, vilka vi själva menade oss företräda, som för myndigheterna, av vilka vi nu förväntansfullt utbad oss en prövning. Som vi uppriktigt trodde skulle bli i stort sett en bekräftelse. En moderering i utförande men bekräftelse i sak. Varför vi hyste denna tro, torde ha mer än framskyntat i det föregående. Men de närvarandes bedömning utföll så här:

Modell 1 (reglerad annonsering) ansågs ge en oförsvarbar bindning till godtyckligt valda grupper och en lösning av handlingsfrihet och penningmedel. Ändamål och effektivitet kunde ensamt inte motivera den och det befanns osäkert huruvida ett markerat tidskriftsstöd ryndes inom myndigheternas befogenheter. Givetvis var invändningarna mer nyanserade än så, och samstämmigheten långt ifrån total. Men tendensen var inte att ta miste på.

Modell 2 (egna rutor) bedömdes likartat, och dessutom som en press-etiskt olycklig sammanblandning av redaktioner och myndigheter. Ett fåtal anmälde egna rutor i mycket intressenära tidskrifter, dock helt utan vederlag. Ersättning skulle endast skapa beroende.

Samma gällde modell 3 (pressreleaser) som bedömdes som direkt motbjudande. Såvida inte - helt utopiskt - samtliga myndigheter ställde upp, så skulle ersättningsmöjligheterna och inte nyhets- eller läsvärdet styra urvalet på notissidorna. Som ett näraliggande undantag syntes recensioner kunna beställas och ersättas.

Som en modell 4 lancerades projektbidrag till temanummer. Det förekommer redan i dag, men sökes tydligen inte till randen av möjligheterna. Som en variant antydde stöd till särtryck.

Ett kortfattat protokoll från seminariet redovisas i BIL 4. Huvuddelen av invändningarna var snarare missförstånd, som enkelt kan tillrättaläggas: -Är alla tidskrifter värda att stödjas? Varför just byggfackpressen? Det finns ju fler sektorer med säkert liknande problem och pretentioner. Har myndigheterna rätt att ge tidskriftsstöd?

-Ja, det har de givetvis - om det bedöms vara av allmänt intresse för ansvarsområdet. Myndighet har i princip rätt att göra som man vill med anslagna medel - inom ramen för målet med verksamheten och grunderna för anslagen. Och ingenting säger att inte en tidskrifts fortbestånd i förekommande fall kan anses befrämja dessa mål och verksamheter. Och att dra tillgänglig nytta ur en existerande informationskanal är snarare en skyldighet än en rättighet. Det gäller bara att kunna motivera - och att söka - informationsanslag. Från departementet. Eller från NSI. Avgörande är sålunda nyttan, varav följer att varje myndighet satsar på just den eller de tidskrifter, som till innehåll och målgrupp väl svarar mot ifrågasvarande verksamhet och informationsbehov. Det är således inte fråga om att stödja - eller utnyttja - vare sig alla eller uteslutande byggfacktidskrifter. Och frågan om stöd eller inte är i själva verket en fråga om nytta på längre eller kortare sikt.

Finns ett sådant nyttigt samband mellan olika myndigheter och tidskrifter, så kan formerna för själva samarbetet diskuteras och varieras. Finns det å andra sidan inte någon sådan påvisbar nytta, så är läget allvarligt för alla parter och för samhällsinformationen inte minst. Men den alarmerande hypotesen behöver vi nu inte dryfta, eftersom den dels motsägs i enkätsvaren (tidskrifterna täcker väl upp verksamheten) och vi dels kan peka på t ex Planverkets intresse i eller för Plan samt Naturvårdsverkets likaledes intresse i eller för Sveriges Natur. Att stödet här gäller de bakomliggande, ideella föreningarna och icke tidskrifterna direkt, spelar mindre roll. Tidningarna är föreningarnas ansikten.

Viktigare i sammanhanget är distinktionen mellan intresse i och intresse för. Pressetiska invändningar restas främst mot modellerna 2 och 3. Men att myndigheterna skulle hysa betänkligheter mot att få visst insteg i tidskrifterna har vi mycket svårt att tro. Det är knappast böjelsen för en obunden press som gjort flera av dem till egna tidningsutgivare. Snarare handlar det här om en ställföreträdande invändning. Man misstänker - kanske av erfarenhet - att tidskrifterna - också av erfarenhet - skulle förhålla sig

skeptiska till ett vidgat samarbete. Men de enskilda tidskrifterna borde då ges möjlighet att själva formulera sina krav i direkta förhandlingar med respektive myndighet. Krav, som säkert skulle göra myndigheternas pressetiska tillskyndan alla rättvisa.

Att en mängd tidskrifter vore högst intresserade av att med myndigheterna förhandla om ekonomiska och andra villkor för olika informativa tjänster, är självklart. Likaså att flertalet också är beredda att väsentligt vidga dessa tjänster. Men också myndigheterna lever i en värld av kostnadsökningar. Och även om de förutsätts ha ett vidare perspektiv och ansvar än enskilda företagare, så måste de också få ut mesta möjliga av t ex varje informationsöre.

Men det får de knappast i dag - om vi tar den privata sektorns preferenser till erkänd lönsamhetskodex. Myndigheterna är jämförelsevis blygsamma annonsörer. Men erkänt avancerade på egna trycksaker. Även privata företag utnyttjar i växande utsträckning den s k direktreklamen, men i hög grad beroende på att den intressanta annonsmarknaden för deras del är mättad. Utrymmet för nyetablerade facktidsskrifter är inte stort. Alla målgrupper är redan intäckta den vägen. Och endast direktreklamen kan med stordriftens alla resurser erbjuda allt mer specialiserade undergrupper. Alltså går expansionen den vägen. Men det är värt att notera, att tidskrifterna - om än med inbördes kraftiga variationer - totalt sett och i absoluta tal håller ställningarna - just på den privata sidan.

Den offentliga sektorn har däremot alltid legat lågt. Några siffror som belyser relationerna har ej stått att finna, men en enkel okulärbesiktning av innehållet i några tidskrifter respektive på hallmattan i övrigt tyder klart på att myndigheterna långt ifrån fyllt sin relativa annonskvot och enligt ovan nämnda kodex därmed inte heller gängse lönsamhetskrav.

Sagda okulärbesiktning genomfördes på ett tidigt stadium, och i BIL 1 redovisas samhällsinformationen i några årgångar av de fyra tidskrifter som fanns företrädda i styrgruppen. Där fanns givetvis massor av intressant samhällsinformation att läsa, men samhällelig information i vår mening, dvs i statligt namn, förekom uteslutande i form av annonser, som till 80% handlade om lediga platser. Och visserligen är anställandet av folk en viktig fråga, men den upptar knappast 4/5 av myndighets verksamhet. Därav drar vi slutsatsen att annonsen som medium används på ren slentrian och utan moget övervägande.

Den målgrupp man söker medarbetare ur, är ju i hög grad identisk med den som efterfrågar annonserade rapporter och skrifter (6% av annonserna), anslag och stipendier (6%), olika evenemang (3%), tävlingar (3%), normer och anvisningar (1%) samt uppdrag och anbud (1%). Ett medvetet och överlagt annonserande borde givetvis i någon mån avspegla proportionerna mellan olika sidor av vederbörande myndighets verksamhet. Olika media är naturligtvis olika lämpade för olika typer av budskap, men annonsering sker ju dock på flertalet områden, och varför några kurser, stipendier, anvisningar eller skrifter skulle göra sig bättre i en annons än andra, har vi svårt att förstå. Och drar slutsatsen, att såväl det logiska utrymmet som det ekonomiska motivet för ökad samhällelig annonsering är mycket stort.

Helt utan lönsamhetsbakgrund är dock inte myndigheternas återhållsamma annonspolitik. De får jämförelsevis mer uppmärksamhet på redaktionell plats. Och alltså gratis. Pressens aversion mot s k textreklam drabbar av förklarliga skäl de affärsdrivande intressena mer än de samhällsföreträdande. En pressrelease från Bostadsdepartementet bedöms inte på samma sätt som en från John Mattson. Även nyhetsvärderingen tenderar att gynna den offentliga sidan. I redaktionellt blodtryck är statliga utredningar eller politiska utspel oslagbara. Så toge man hänsyn till all information i såväl tidskrift som på dörrmatta, så bleve måhända balansen bättre avvägd. Liksom ekonomin. Myndigheterna bär helt enkelt inte sina egna kostnader:

Men tidskrifterna har ju bortåt halva avgörandet i egen hand. Vad händer om tidningarna bleve mer restriktiva med myndighetsmaterial? Och i stället skickade pressreleaser och annat till annonsavdelningen, dit John Mattson och andra redan från början sänder sitt material.

Det skulle definitivt få många myndigheter att börja utvärdera tidningarnas tjänster och i bästa fall också ompröva sin informationspolitik. Men vad skulle det innebära för tidningarnas del och roll? Vore det inte att frånhända sig ansvaret för bevakning, och i stället avyttra plats för propaganda? Det låter onekligen så. Men varför låter det inte så när vi talar om John Mattson?

Varför ängslas för den samhälleliga bevakningen när den enskilda inte ens existerar? Därför att offentlighetsprincipen inte sträcker sig så långt. Och således inte p g a att företagets annonser skulle anses ersätta eller onödiggöra en kritisk bevakning. Däremot kan givetvis beroendet av annonserna verka hämmande på kritiklustan. Tidskrifternas hållning påverkar deras attraktivitet på annonsmarknaden. Men även om de samhällsvårdande myndigheterna till äventyrs inte skulle se annorlunda på den saken, så minskar ju beroendet redan av att marknaden växer. För tidningarna öppnar sig ett alternativ. Och ett förhandlingsläge. Men, det förhandlingsläget behövs redan för att få detta alternativ till stånd.

Och myndigheternas intresse att bryta den cirkeln befanns litet. Det vi kallade att tillvarata befintliga kanaler kallade myndigheterna stöd till godtyckliga grupper. Det vi kallade planering och framförhållning kallades bindning. Det vi kallade investering kallade man låsning av penningmedel. Och det vi slutligen kallade stöd - kallades inblandning.

I vår argumentering menar vi oss ha tillbakavisat invändningarna i sak. Men det är skillnad på sak och intresse. Och vi är böjda, att av invändningarna utläsa - inte sakkritik - utan just förhandlingsläget. Som helt enkelt inte existerar. Man förhandlar inte om det man kan uppnå genom ensidigt beslut - eller få gratis. Vill man annonsera mer så gör man det. Vill man skriva mer så gör man det. Har man något att säga, och gör det utan grodor, så blir man bara inte refuserad.

Vår argumentering var i viss mån att slå in öppna dörrar. Å andra sidan måste tydligen den enda riktigt stängda dörren - till förhandlingar om villkoren - också just slås in. Som vanligt ligger den intressanta diskussionen inte på det etiska eller faktiska planet - där alla kan vara rätt överens - utan på det maktpolitiska - där inga andra argument håller.

Men dit når sällan seminarier mellan arvoderade byggforskare och oförvitliga tjänstemän. Man företräder alltför likartade och oskarpa intressen. Därför fastnar man i diskussioner om ansvar och intresse i stället för att gå rakt på frågan om makt och inflytande. Och teoretiska intressekalkyler har ofta fått förklara - men i längden aldrig kunnat försvara ett beroende- eller utnyttjandeförhållande.

Hur detta utnyttjandeförhållande ser ut, kan vår summerade enkät (BIL 3) ge en uppfattning om. Jämför vi fråga ett med sista delfrågan under punkt tre, så kan vi inte dra annan slutsats än att myndigheternas aktiva engagemang i tidskrifterna är lika litet som tidskrifternas engagemang hos myndigheterna är stort. 19 av 26 myndigheter anser sig nästan inte alls informera via tidskrifterna medan 31 av 37 tidningar av från en till fem myndigheter bedöms väl täcka upp deras verksamhet.

Och i vad mån myndigheterna är tidningarna behjälpliga med underlag och annan service härvidlag, kan i någon mån utläsas ur de fritt formulerade svaren på fråga två. Grupperar vi de mest frekventa varianterna, så framgår att endast 2 av 22 myndigheter förmedlar en större del av sin information via pressreleaser o dyl. Tidningarna består alltså inte bara med uppmärksamhet, utan också med merparten av bakomliggande arbete.

Frågan om vem som egentligen ger vem service faller därmed platt till marken. Det är tidskrifterna som gör arbetet. Stödda endast av offentlighetsprincipen.

I de flesta andra sammanhang vore det naturligt att värdesätta detta arbete också ekonomiskt. Men det är nu inte riktigt vilket arbete som helst. Och här ligger en av vårt samhälles oklarheter. Alla understryker gärna vikten av en fri och kritisk granskning, men ingen vill egentligen ha den på sin hemmaplan. Och definitivt inte betala för den. Man är intresserad av den bara i allmänhet och som idé. Inte som påflugen realitet.

Och bakom de ställföreträdande pressetiska invändningarna döljer sig måhända en annan farhåga. Skulle tidningarna ersättas för att bevaka viss verksamhet, så finge en eventuell kritik också en mer officiell tyngd. Det skulle inte bara ge ökade resurser att syna i sömmarna, utan också auktoritet åt synpunkterna. Men inte nog med det. Vederbörande myndighets roll skulle bli tvetydig och undanlidande. Man skulle med fog kunna fråga sig varför man håller igång en stor utredningsapparat å ena sidan och en liten granskningsapparat å den andra. Kritiken skulle alltså inte bara gälla konturlösheten totalt, utan även resursfördelningen. Obalansen skulle väcka misstankar angående avsikterna. Trots att det faktiskt skulle innebära en förstärkning av granskningsviden.

Misstankarna skulle också kunna drabba tidskrifterna. Den gängse uppfattningen är ja att tidningar är trovärdiga endast så länge de är helt fristående från utomstående intressenter. Men i tidskriften Plan och dess relationer till Planverket har vi ett exempel på hur integriteten kan överleva med auktoriteten bakom ryggen. Huruvida Plan kunde ha fog för - eller möjligheter till - en mer kritisk hållning gentemot Planverket, lämnar vi därhän. Vi nöjer oss med att jämföra den med å ena sidan verkets egen tidskrift

Aktuellt och å andra sidan fackpressen över lag. Och vi behöver inte utbrista i vare sig fördömanden eller lovsånger åt något håll. Det räcker med att konstatera, att vare sig Plan, Planverket eller Aktuellt tycks ha tagit skada av förhållandet. Och några komprometterande skillnader i integritet jämfört med facktidsskrifter i allmänhet lyser verkligen inte i ögonen.

Plan kan måhända också avliva den sista och svåraste pressetiska invändningen, nämligen risken att utsikterna till ersättning får styra urval och inriktning. Ersättningstanken måste ju bygga på ett gemensamt intresseområde, varför den extra styrningsfaktorn blir utan betydelse. Eller redan naturligen existerar.

Tilläggas kan bara att också Plan dras med akuta ekonomiska problem. Men utan Planverkets stöd hade tidningen förmodligen inte existerat i dag. I varje fall inte i nuvarande skepnad. I stället hade man kanske ökat på Aktuellt. Och ingen skugga må falla särskilt över den tidningen, men det kan ändå vara av intresse att citera Samhällsinformationsutredningens syn på myndighetstidningarna:

"Som medel att vidga allmänhetens insyn i myndigheternas verksamhet lider dessa publikationer nästan genomgående av svagheten att tämligen ensidigt vara språkrör för de utgivande myndigheterna. Därigenom ges ringa eller inget utrymme för en kritisk nyhetsbehandling och debatt kring myndigheternas tjänster gentemot allmänheten. Myndigheternas uppfattning om sina tjänster torde ofta vara överdrivet positiva på samma sätt som enskilda företag ofta är okritiska med avseende på sina varor och tjänster - åtminstone de uppfattningar som man delger allmänheten."

Detta kan givetvis tas som ett varnande finger mot att blanda in myndigheterna också i de ännu obundna tidskrifterna. Men det kan också påvisa hur viktigt det är, att myndigheternas information kanaliseras via den obundna pressen, där debatt kan uppstå.

7. TIDSKRIFTSSTÖD

Tidskriftsstödet från samhällets sida är i dag mycket outvecklat. Statliga bidrag kan utgå generellt via subventioner eller som direkt produktions- eller distributionsstöd till flertalet tidskrifter. Eller selektivt via Byggforskningsrådet till ur FoU-synpunkt intressanta tidskrifter. Och slutligen speciellt via varje myndighets informationsanslag.

Vi kallar dessa stödformer A, B och C, och konstaterar att formen C är vad vår byggpessutredning huvudsakligen penetrerat - och funnit om än inte grundlös och oframkomlig, så dock motig. Utredningens argumentering för det berättigade i tidskriftsstöd i någon form, torde dock äga generell giltighet, varför vi ur behovs- eller ändamålssynpunkt inte behöver särskilt motivera formerna A och B. Det är inte uteslutet att olika kombinationer av alla tre kommer att visa sig både lämpligt och nödvändigt.

7.1 Generellt stöd

Den 10 mars 1976, dagen för Byggpessutredningens seminarium kring det speciella stödet, meddelade Finansdepartementet i en pressrelease (!), att "regeringen har beslutat tillsätta en utredning som skall behandla statsmakternas roll för att främja ett mångsidigt och varierat tidskriftsutbud och lägga fram förslag om utformningen av ett distributionsstöd för vissa tidskrifter".

Vi saxar ur direktiven:

"Tidskrifterna har i dagens samhälle en mycket stor betydelse. --- På tidskriftssidan finns fortfarande den mångfald som i dag saknas inom dagspressen."

Men, "stora grupper tidskrifter har så svåra ekonomiska problem att inskränkningar i utgivningen och nedläggningar inte kan undvikas om inte åtgärder ditas snabbt".

"Från statsmakternas sida har olika åtgärder vidtagits för att underlätta tidskriftsutgivningen. Således är flertalet ideella och fackliga tidskrifter befriade från mervärdesskatt. Sådan befrielse ges --- till periodiskt medlemsblad och periodisk personaltidning samt annan periodisk publikation som väsentligen framstår som organ för --- religiöst, nykterhetsfrämjande, politiskt, miljövärdande, idrottsligt eller försvarsfrämjande ändamål eller för att företräda handikappade eller arbetshindrade ---"

"Vidare utgår --- ett speciellt stöd till kulturtidskrifter --- så att det främjar hög kvalitet och mångfald av åsikter och behandlade ämnen. Stöd kan utgå i form av grundbidrag, projektbidrag och stödköp. ---Tidskriftsstödet administreras av Statens kulturråd och uppgår för budgetåret 1975/76 till 1,6 milj kr."

"--- både dagspressen och tidskrifterna har gynnats av relativt låga taxor vid postbefordran. Särkostnaderna i postverkets tidningsrörelse beräknas f n överstiga intäkterna med ca 90 milj kr per år. I proposition 1975/76:127 föreslås --- en successiv höjning av tidningsavgifterna. Först efter 15 år skall avgifterna täcka tidningsrörelsens särkostnader ---."

"När det gäller dagspressen har annonsintäkterna en avgörande betydelse. --- Tidskriftsmarknaden fungerar inte på samma sätt som dagspressmarknaden. Det är bland tidskrifterna t ex inte fråga om direkta konkurrensförhållanden på lokala eller regionala marknader. För tidskrifterna är annonserna normalt inte lika avgörande som för dagspressen. Med hänsyn härtill och till att tidskrifterna ofta i hög grad är integrerade i organisationernas verksamhet är det angeläget att utredningen söker finna en form för stödet som inte verkar styrande på inriktningen och utformningen av organisationernas informerande och opinionsbildande verksamhet utan som i stället syftar till att i mer generella former stödja tidskrifternas spridning. Vidare har pressutredningen framhållit att kostnaderna för postdistributionen utgör en av de tyngsta och snabbast växande posterna i de flesta tidskrifters budget. Detta innebär att utredningen i första hand bör pröva möjligheten att knyta stödet till kostnaderna för postdistributionen."

"I fråga om avgränsningen mellan olika tidskrifter har --- statsmakterna redan gjort en avgränsning syftande till att fastställa vilka tidskrifter som skall befrias från mervärdesskatt. De ställningstaganden som gjorts i detta avseende bör enligt min mening --- vara vägledande för utredningsarbetet. Det bör dock stå utredningen fritt att pröva huruvida mindre avvikelser från denna gränsdragning framstår som nödvändiga."

"Av vad jag nu anfört följer att någon särskild avgränsning i förhållande till de tidskrifter som i dag erhåller statligt tidskriftsstöd inte är nödvändig. Ett stöd av den mer allmänna utformningen till distributionen som jag här har förordat kan knappast heller få en sådan omfattning att det på något avgörande sätt skulle påverka den ekonomiska situationen för de tidskrifter som erhåller sådant stöd. Distributionskostnaderna utgör normalt en förhållandevis liten andel av dessa tidskrifters totala utgifter."

Därmed nog ur direktiven till den föreslagna tidskriftsutredningen. Understrykningarna är våra.

Av vad ovan citerats är det i stort sett bara den stora betydelsen och det svåra ekonomiska läget som också gäller facktidskrifterna. Inte minst resonemanget om annonsernas betydelse vittnar om att facktidskrifterna över huvud taget inte är med i bilden.

Det är bara två kategorier tidskrifter som räknas. Dels de stora folkrörelsernas och den breda idealitetens opinionsbildande tidskrifter, dels de smalare strömningarnas "kulturtidskrifter". Facktidskrifterna förs tydligen med större eller mindre eftertanke till den affärsdrivande veckopressen. Visserligen erhåller ett fåtal stundom ett smärre bidrag från kulturrådet, och lika många är måhända momsbefriade upp till medlemsgränsen. Men det har en nästan försumbar betydelse. Och ingen enda kommer att vidkännas en förbättring utifrån ovanstående direktiv.

De facktidsskrifter som är så stora till upplagan, att de skulle få någon avgörande glädje av ett distributionsstöd, fyller inte kraven för momsbefrielse. Och de som det gör är - vare sig de erhåller statligt tidskriftsstöd eller ej - så små, att det nu föreslagna stödet knappast kan "få en sådan omfattning att det på något avgörande sätt skulle påverka den ekonomiska situationen".

Enda undantaget är Byggnadsarbetaren, som skulle erhålla ett betydande stöd, men inte för att den är en kvalificerad facktidsskrift, utan för att den är ett betydande medlemsorgan. Att satsa på distributionsstöd, som gynnar de stora, och på ett kulturstöd till ett urval smärre, är förvisso att verka "styrande på inriktningen och utformningen" av informationen. Och dessutom ett gott uttryck för en ytterligt snäv kultursyn.

Det något kryptiska resonemanget om att undvika styrning bl a med hänsyn till annonserna inte har en avgörande betydelse, kan ha sin förklaring i att Pressutredningen faktiskt var i närheten av tankgångar liknande vår utrednings, nämligen att staten i tidningarna skulle erhålla någon motprestation för presstödet. Men tanken släpptes snabbt såsom varande för het! Och finansministerns ord här kan utan vidare tolkas som ett markerat ogillande av t ex Byggnadspressutredningens intentioner.

Så mycket viktigare då, att det generella stödet ges en vettig utformning. Både till inriktning och avgränsning. Det räcker inte med att det står utredningen "fritt att pröva huruvida mindre avvikelser från denna gränsdragning framstår som nödvändiga". Vilket är vad frihet utredningen fått. I stället måste den helt förutsättningslöst kunna pröva olika möjligheter att utforma och rikta stödet i enlighet med de behov man kommer att finna.

Lovvärt i direktiven är, att den ännu existerande mångfalden på tidskriftssidan framställs som något positivt. Men låt då utredningen slå vakt om detta.

7.2 Selektivt byggforskningsstöd

Statens råd för byggnadsforskning har själv fastslagit sitt huvudansvar för informationen om forskning och utveckling inom planering och byggande. Däremot är det oklart huruvida ansvaret är begränsat till den rådsfinansierade FoU-verksamheten eller sträcker sig avsevärt längre. Det finns ju skäl att hävda, att allting som uträttas inom planering och byggande och över huvud taget är värt att berättas vidare, har karaktären av forskning eller utveckling.

I själva verket torde den direkta erfarenheten från fältet vara den jämförelsevis starkare styrfaktorn på utvecklingen, hämmad endast genom svårigheten att nå ut i större kretsar. Den vidare ansvarstolkningen är därmed inte bara förenlig med rådets kompetens och befogenhet, utan öppnar en väg att tillvarata den byggforskning, som dagligen sker ute i samhället till mångdubbla belopp jämfört med den rådsfinansierade forskningen. Och var finna en plattform för dessa resursers omhändertagande om inte i facktidsskrifterna.

Erfarenhetsåterföring med analys och tolkning är för tidskrifterna en lika central uppgift som förmedlandet av nyheter och innovationer är. Och för rådet sålunda en lika möjlig och ändamålsenlig utgångspunkt för stöd åt tidskrifterna som redovisning och spridning av forskningsresultaten är.

Bygginformationsutredningen, som i sitt förslag till rådet tar upp också tidskrifternas utnyttjande, skjuter emellertid helt in sig på den senare funktionen. Och dessutom med en inledande suck: "Fackpressen kan inte avvaras som informationskälla." Vi skall inte läsa in för mycket i denna negativa utgångspunkt. Tidskrifterna ses sällan som den primära informationsmöjligheten, utan nästan genomgående som ett komplement. Och skälet härtill torde helt enkelt vara att man upplever sig ha allt annat än kontroll över dem. Den frihet, som i teorin sägs vara tidningarnas styrka, blir i praktiken deras svaghet. Information i egen sak är helt enkelt för viktigt för att överlåtas åt andra - paradoxalt nog särskilt om dessa besitter goda kvalifikationer för uppgiften.

Den synen går också igen i det utredningens förslag vi strax skall återkomma till. Men den präglar även utredningens primära ambition, som likaså med en beklagande suck läggs till handlingarna: "Det ligger utanför rådets kompetens att medverka till den efterlysta saneringen i tidskriftsfloran." Men det kliar tydligen i fingrarna. Och själva oåtkomligheten också i den mest inbjudande angreppspunkten blir lätt ett rött skynke, bakom vilket andra krafter i stället kommer åt desto bättre: "Så länge materialindustrin genom en mer eller mindre frikostig annonsering lämnar bidrag, torde ett stort antal tidskrifter av blandat värde komma att bestå."

Tidskrifternas ensidiga beroende och utnyttjande, för att inte säga utlämnande, blir alltså något komprometterande i stället för alarmerande. Problemets art tillåts undergräva dess lösning. Och dess föremål: "Genom att i större utsträckning anlita Byggdoks-Bygginfos informationstjänster borde företagen kunna underlåta att hålla sig med en del av de tidskrifter, som de nu tydligen prenumererar på 'för säkerhets skull' men inte utnyttjar."

Men så länge de i sammanhanget kanske mest aktuella publikationerna delas ut gratis som annan direktreklam, blir nog effekten begränsad. Bättre då att inrikta sig konstruktivt på de blommor, som dock finns i den vildvuxna floran: "För byggforskningens egen del finns det gott om exempel på att information om FoU-verksamhet genom en artikel i en facktidsskrift snabbt fått stor spridning till de rätta målgrupperna."

Men de goda exemplen är givetvis inte begränsade till FoU-området, varför den följande slutsatsen - utan att falla utanför rådets intresseområde - torde äga allmän giltighet: Det "torde böra hävdas att byggforskningen bör visa större aktivitet när det gäller att förse fackpressen med material. Det kan bli en både billig och effektiv informationsmetod." -Alldeles säkert! Men på sikt egentligen ingen lösning på något problem - om man inte inordnar också tidskrifterna i den ekonomiska kalkylen. Men Bygginformationsutredningen ser ensidigt på ekonomin: Det kan "ur rådets synpunkt vara väl använda pengar att låta någon av de informa-

tionstjänster, som kommer att finnas hos rådet, specialisera sig på att hjälpa till med redigeringen av material för några få fack-tidskrifter".

Man kan tolka detta som att rådet skulle bekosta en deltids redaktör hos några tidskrifter, vilket vore välkommet. Men man kan också se det som om rådet fick del i tidskrift endast mot samma del i personalkostnaden, men ej i den övervägande produktions- och distributionskostnaden. Så det vore helt säkert väl använda pengar.

Bygginformationsutredningen var heller inte inriktad på stödaspekten, men uppfattar ändå sitt förslag som ett stöd: "Men byggforskningen kan å andra sidan - i något mystiskt jämlikhetens intresse - inte vara skyldig att uppmuntra alla facktidsskrifter." Här föreligger en logisk kullerbytta. Är det en god affär och en effektiv väg, därtill under den kontroll vi ovan nämnde, så vore det sannernligen ett mystiskt jämlikhetens intresse att omsluta alla. Men det rättar till sig så snart vi tar hänsyn också till tidskrifternas kostnader.

Vilket enligt vad vi inledningsvis sagt inte skulle göra rådets pengar sämre använda. Vi menar, att en flora livsdugliga men icke kommersiellt ockuperade tidskrifter, skulle kunna ge sådan rotation och slagkraft åt den dagligen ackumulerade byggerfarenheten, att det ur ren FoU-synpunkt skulle motivera en betydande prioritering av rådets medel just åt facktidsskrifterna. I det perspektivet skulle även den föreslagna speciella informationstjänsten komma väl till sin rätt.

Byggforskningsrådet har i sin planering för perioden 72/73 till 78/79 formulerat två delprogram om just informationen. Delprogram 21, Information om och från byggforskningen, behandlar som titeln antyder information om rådets egen eller av rådet finansierad verksamhet. Tyvärr redovisas för facktidsskrifternas del inte mer än "regelbundna kontakter". Däremot kan Bygginformationsutredningens konkreta förslag möjligen spåras i den "artikeltjänst, som distribuerar artiklar om aktuella byggforskningsprojekt skrivna av erfarna frilansjournalister för landsortspressen". Det kan ses som en utveckling av den pressreleaseverksamhet, som bedrivits av institutets informationsavdelning, och enligt Bygginformationsutredningen "synes i första hand anammas av landsortspressen".

Delprogram 22, Stöd till information och dokumentation, pekar sålunda redan i titeln (jämfört med delprogram 21) mot det vidgade informationsansvar vi pekat på, och kan tolkas som stöd åt kontinuerligt erfarenhetsåterförande verksamhet. Helt jämställt med stöd åt direkt FoU-verksamhet. Men facktidsskrifterna nämns över huvud taget inte, och de fem målpunkterna är relativt snävt formulerade.

En punkt går ut på "att stödja åtgärder med syfte att hjälpa branschens sysselsatta att finna information som för dem är till nytta i en viss arbetssituation. Det framgår dock, att härmed åsyftas stöd till organ som Byggdok, Bygginfo eller Sinfdok samt system som Libris Doc m m.

Ett annat delmål är "att inom sektorer som av olika anledning blivit eftersatta stödja framtagning av informationsmaterial som kan nyttiggöras i praktisk verksamhet". Sålunda att täppa till luckor. Det kan sägas att målen är både begränsade och lite allmänt hållna.

Vi vill föreslå en mer genomgripande målsättning, nämligen att garantera möjligheterna till kommunikation och erfarenhetsåterföring mellan branschens sysselsatta. Vilket skulle ge tidskrifterna en naturlig och ändamålsenlig chans. Och helt enkelt berättiga dem till byggforskningsanslag - med för rådet sällan skådat utbyte.

Men Bygginformationsutredningen har rätt i att det inte kan gälla alla tidskrifter: "I stället bör byggforskningens kontakter knytas till den ledande facktidskriften inom respektive fack (arkitekt, väg- och vattenbyggare, entreprenör, VVS etc)."

Den urvalsprincipen torde emellertid vara alltför schematisk, och strida mot vår målsättning ovan. Bygginformationsutredningens modell kan liknas vid en enkärning kommunikationsstruktur, där rådet i centrum pumpar ut data över huvudvägnet. Vårt mål, att underbygga ett direktare erfarenhetsutbyte, vore mer betjänt av en flerkärning struktur, där varje verksamhet kan avge och uppfatta ringarna på vattnet. Faktiskt inte väsensskilt från dagspresstödet inriktning på andratidningarna utifrån tanken på allas rätt att erhålla information. Men här trycker vi lika hårt på allas rätt att avsätta information.

I praktiken betyder det här att betydligt fler aspekter borde läggas till grund för urvalet än de olika tidskrifternas mer eller mindre "ledande" karaktär. Exakt vilka kriterier som kunde göras gällande, kräver måhända sin särskilda utredning. Men inbegripas bör såväl de olika tidningarnas karaktär och villkor, som samhällets, rådets och yrkesutövarnas respektive krav och behov.

I BIL 9 har vi föreslagit några tänkbara infallsvinklar för en karakteristik av olika tidskrifter. Den ansatsen bör utvecklas och kompletteras samt utvärderas och avläsas mot de krav och behov som från olika håll kan och bör ställas på våra facktidsskrifter. Ur en sådan analys torde falla såväl behov av som motiv för individuellt stöd till de enskilda tidskrifterna.

Men även formerna måste utredas. Vi menar, att tidskrifterna helt enkelt kunde söka byggforskningsanslag. Antingen på den grunden att de i linje med rådets ansvar och intresse sätter kunskap och erfarenhet i omlopp. Eller därför att de i förekommande fall ger spridning åt direkta FoU-resultat. Informationen skall ju enligt rådets program integreras med FoU-aktiviteterna och borde därför också integreras i byggforskningsmedlen.

8. SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG

Utredningen har syftat till att klarlägga möjligheterna till en mer reglerad och kontinuerlig samhällelig informations-spridning via byggfacktidskrifterna. Avsikten skulle vara att utveckla ett alternativ och komplement - såväl ekonomiskt som informativt sett - till den kommersiella annonseringen. Vi menar, att byggfackpressen utgör en betydelsefull resurs, som myndigheterna hittills indirekt kunnat utnyttja utan vederlag.

Flera teoretiskt tänkbara modeller för organiserad spridning av myndighetsinformation inom planering och byggande uppställdes och diskuterades inom styrgruppen. De tre i utredningens mening mest lovande modellerna avsåg reglering av annonser (1), kostnadstäckning för av informationsavsändaren etablerad "egen ruta" (2), respektive ersättning till tidningen för speciellt införande eller uppmärksammande av pressmeddelanden (3). Genom en enkät och ett uppföljande seminarium med inbjudna företrädare för aktuella myndigheter och institutioner prövades intresset för dessa eller andra former av informationsavtal mellan respektive myndighet och en eller flera facktidskrifter.

Utfallet visar entydigt, att dylika konstruktioner kan diskuteras, men generellt sett är förenade med stora svårigheter av etisk, ekonomisk och hävdvunnen natur. Dessa hinder måste närmare analyseras. Deras övervinnande torde dock kräva ett förhandlingsläge som i dag inte föreligger.

Myndigheternas av enkäten och seminariet att döma ringa intresse för ett reglerat och mot vederlag ökat fackpressutnyttjande har fört utredningen tillbaka till utgångspunkten, men nu med klarare betoning av stödaspekten. Med dagens kostnadsutveckling kommer fackpressen inte i längden att kunna fungera som kanal där myndighetsinformation på ett kvalificerat sätt sprids och kommenteras. Någon form av stöd kommer att erfordras.

Utredningen framhåller tre principiellt skilda former av tidskriftsstöd:

- A) Statsmakterna ger ett generellt tidskriftsstöd efter särskilda riktlinjer.
- B) Byggforskningsrådet ger selektivt stöd eller anslag till byggfackpressen.
- C) Varje myndighet ger ett speciellt stöd till verksamheten närstående tidskrifter.

Av dessa alternativa - eller varandra kompletterande - stödformer, har utredningen behandlat främst alternativ C, som sålunda befunnits åtminstone svårforcerat. Utredningen vill likväl till berörda tidskrifter och myndigheter rekommendera våra modeller för vidare utveckling och fortsatta diskussioner, men måste med beklagan konstatera, att utsikterna till fruktbara förhandlingar ännu är små.

Alternativ A är för närvarande föremål för en statlig utredning. Direktiven till den utredningen tyder dock på att facktidskrifterna till största delen kommer att ställas utanför. Och för återstoden torde den föreslagna formen subventionerad distribution knappast ens kompensera tidskrifterna för höjda statliga avgifter och pålagor.

Byggpressutredningen vill understryka vikten av att stödet utformas med hänsyn till skilda tidningsgruppers olika behov och avgränsas utifrån deras lika berättigande. Och stödet måste syfta längre än till subvention eller kompensation. Det måste vara långsiktigt inriktat. Ett generellt stöd av erforderlig kapacitet torde dock knappast gå att utveckla så snabbt som situationen fordrar.

Därför återstår alternativ B, dvs att Byggforskningsrådet träder emellan såsom redan etablerad anslagsgivare inom ett område vari informationsfrågorna träder allt mer i förgrunden. Formerna för ett sådant selektivt stöd behöver särskilt utredas, men i väntan härpå borde en pragmatisk anslagspolitik via sedvanligt ansökningsförfarande kunna tillämpas. Motivet skulle vara dels att byggfacktidskrifterna ger utlopp för den rådsfinansierade forskningens spridning och tillämpning i samhällsbyggandet, dels också att tidskrifterna ger omlopp åt den byggerfarenhet och fullskaleverksamhet som dagligen skapas och ackumuleras ute på fältet till mångdubbla belopp jämfört med den rena FoU-verksamheten.

Byggpressutredningen vill understryka, att båda dessa funktioner skall kunna kvalificera till byggforskningsanslag. Eftersom rådet för överskådlig tid synes vara den enda stödkällan att räkna med, blir rådets val av kriterier en för byggfackpressens utveckling väsentlig och känslig fråga.

Med i bedömningen - och snabbutredningen - bör finnas tidskrifternas inriktning, innehåll, målgrupp, räckvidd, professionalitet, intressebakgrund och produktionssituation. Endast i sistnämnda avseende har Byggpressutredningen gjort en ansats till djupare analysmodell (BIL 9). I övrigt är selekteringsproblematiken endast översiktligt behandlad.

Nyss uppräknade faktorer kan - grupperade i förslagsvis tre punkter - bilda stommen i ett utredningsprogram:

Produktionssituationen kan uttryckas i kvantitativa, jämförbara fakta såsom kostnader och intäkter, redaktionella och andra resurser, upplaga, utgivningsfrekvens, sidantal, annonsmängd m m. Vidare förläggnings- och ägandeform eller organisationsanknytning samt finansiering.

Kommunikationsmönstret uttrycker tidningens inriktning med avseende på ämnesområde och målgrupp samt dess funktion med avseende på nyhetsförmedling, bevakning, dokumentation, analys eller debatt. Vidare tidningens roll som självständigt forum eller förankrat språkrör samt dess anseende, kontaktyta och tyngd som faktor i samhället.

Professionaliteten avser tidningens kvalitativa innehåll och utförande med hänsyn till urval, bearbetning och presentation samt pappers-, bild- och färgkvalitet. Vidare mönster och metoder för materialanskaffning och normer för utvärdering av källor. Distans till stoffet, saklighet och tillförlitlighet. Graden av fördjupning eller popularisering hör närmast till kommunikationsmönstret, men arten därav är en fråga om professionalitet.

Ovanstående vill inte göra anspråk på uttömmande systematik, men den övergripande tanken är att komma åt tidskriftens villkor, funktion och kvalitet. Dessa tre bedömningsgrunder torde ge rådet kriterier på såväl art som grad av behovet av, motivet för samt utfallet av eventuella stödåtgärder. Däremellan ligger emellertid den inte minst besvärliga värderingen av analysresultatet, vilken vi med varm hand överlåter på efterföljande utredningar.

Sammanfattningsvis föreslår Byggpressutredningen

- o att intresserade facktidskrifter söker ekonomiskt utvärdera de informationstjänster de utan vederlag består dem närstående myndigheter samt begär förhandlingar om villkoren för en utvidgning eller fortsättning av denna service.
- o att den statliga tidskriftsutredningen begär tilläggsdirektiv innefattande även facktidskrifternas behov och bestånd.
- o att Byggforskningsrådet dels och tills vidare behandlar inkomna anslagsframställningar från byggfacktidskrifter utifrån pragmatiska bedömningsgrunder, dels låter tillsätta en särskild utredning att närmare studera formerna för ett selektivt, långsiktigt stöd.

9. HÄNVISNINGAR

- 1) Vidgad samhällsinformation, betänkande avgivet av informationsutredningen, SOU 1969:48. Går i texten under benämningen Samhällsinformationsutredningen.
- 2) Svensk press, betänkanden avgivna av 1972 års pressutredning, SOU 1974:102, 1975:11, 1975:78, 1975:79. Går i texten under benämningen Pressutredningen.
- 3) Postens roll i tidningsdistributionen, betänkande avgivet av 1974 års tidningstaxeutredning, SOU 1975:80.
- 4) Bygginformation, rapport från byggforskningsrådets informationsutredning, mars 1973. Går i texten under benämningen Bygginformationsutredningen.
- 5) Organisationen av information inom byggbranschen, rapport från ORGI, juli 1974. Går i texten under benämningen ORGI-utredningen.
- 6) Aktuellt från Svensk Byggtjänst nr 1/1976.
- 7) Kartläggning av tidskrifternas roll ur kontorets och den enskildes synvinkel, Bygginfo 1971. Går i texten under benämningen Bygginfos kartläggning.
- 8) Samhällsplanerare och facktidskrifter, Nordiska institutets för samhällsplanering rapport 1975:3.
- 9) Byggnadsforskning 72/73 - 78/79, BFR anslagsframställning 1974/75.
- 10) Anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar för information, Nämnden för samhällsinformation 1975.
- 11) Samhällsinformation - från anslagstavla till neonskylt? AdministrationsTema nr 2/1975.
- 12) Arkitekternas attityd till och behandling av direktreklam/information, Sveriges direktreklamförenings småskrift nr 6/1974.
- 13) Fackpressboken 1975, Tidningsstatistik AB.
- 14) Mediahandbok 1975 och Mediahandbok 1976, Föreningen svensk fackpress.
- 15) Fack-orvesto 1975, Testologen AB.

BILAGOR

	SID
BIL 1. Offentlig information i några facktidskrifter	42
BIL 2. Enkäten	50
BIL 3. Avsändningslista och svarsfrekvens	52
BIL 4. Seminariet	55
BIL 5. Byggsektorns facktidskrifter	59
BIL 6. Tidskrifternas räckvidder	62
BIL 7. " inriktning	64
BIL 8. " data	71
BIL 9. " ranking	73

28.08.75/KS

OFFENTLIG INFORMATION PÅ BETALD ANNONSPLOTS I SENARE
ÅRGÅNGAR AV NÅGRA FACKTIDSKRIFTER INOM BYGGSEKTORN.

PLAN/1972

Nr 1	Lunds kommun	1/2-sida	Tävling
	Norrköpings kommun	1/2 "	Lediga platser
	Civildepartementet	1/1 "	Rapporter och skrifter
" 2	- - -		
" 3	Allmänna Förlaget	1/1 "	" " "
	Byggeforskningsrådet	1/1 "	Anslag och stipendier
" 4	Allmänna Förlaget	1/1 "	Rapporter och skrifter
	Danmarks Tekniska Högskola	1/2 "	Lediga platser
	Norrköpings kommun	1/2 "	" "
" 5			
" 6	- - -		

PLAN/1973

Nr 1			
" 2			
" 3	Allmänna Förlaget	1/1-sida	Rapporter och skrifter
" 4	" "	1/1 "	" " "
	Byggeforskningsrådet	1/1 "	Anslag och stipendier
	Universitetet i Utrecht	1/1 "	Lediga platser
" 5	Allmänna Förlaget	1/1 "	Rapporter och skrifter
" 6	" "	1/1 "	" " "

VÄG- OCH VATTENBYGGAREN/1974 (A-upplagan)

Nr 1/2	- - -		
" 3	- - -		
" 4	Civilförsvarsstyrelsen	1/1-sida	Lagar och anvisningar
" 5	Datainspektionen	1/2 "	" " "
" 6/7	Skolöverstyrelsen	1/1 "	Rapporter och skrifter
" 8/9	- - -		
" 10	Bostadsdepartementet	1/1 "	" " "
" 11	- - -		
" 12	- - -		

VÄG- OCH VATTENBYGGAREN/1974 (B-upplagan)

Nr 1	Malmö kommun	1/1-sida	Lediga platser
	Kungliga Tekniska Högskolan	1/1 "	Verksamheter och evenemang
" 2	Statens vägverk	1/2 "	Lediga platser
	SIDA	1/2 "	" "

Nr 3	Malmö kommun	1/1-sida	Lediga platser
	Kungliga Tekniska Högskolan	1/1 "	Verksamheter och evenemang
" 4	Nordisk Byggdag	2/1 "	" " "
	Universitetet i Braunschweig	1/2 "	Lediga platser
	Mölnåls kommun	1/1 "	" "
	Nacka kommun	1/2 "	" "
" 5	Lantbrukshögskolan i Uppsala	1/2 "	" "
	Enköpings kommun	1/2 "	" "
	Lunds kommun	1/2 "	" "
	SIDA	1/2 "	" "
" 6	Statens väg- och trafikinstitut	1/2 "	" "
	Byggnadsstyrelsen	1/2 "	" "
	BS-konsult	2/2 "	" "
	Karlstads kommun	1/2 "	" "
	Motala kommun	1/2 "	" "
" 7	Malmö kommun	1/1 "	" "
	Vimmerby kommun	1/2 "	" "
	SIDA	1/1 "	" "
" 8	Fortifikationsförvaltningen	1/2 "	" "
	Vattenfall	1/2 "	" "
	SIDA	1/1 "	" "
	Chalmers Tekniska Högskola	1/2 "	" "
	Motala kommun	1/2 "	" "
" 9	Lunds kommun	1/2 "	" "
	Fortifikationsförvaltningen	2/2 "	" "
" 10	Chalmers Tekniska Högskola	1/2 "	" "
	Kungliga Tekniska Högskolan	1/3 "	" "
	Eskilstuna kommun	1/2 "	" "
" 11	Statens vägverk	1/2 "	" "
	" planverk	1/2 "	" "
	Sjöfartsverket	1/2 "	" "
	Vattenfall	1/2 "	" "
	Byggforskningsrådet	1/1 "	" "
	BS-konsult	1/2 "	" "
" 12	Malmö kommun	1/1 "	" "
	Mariestads kommun	1/2 "	" "
	Sollentuna "	1/2 "	" "
	BS-konsult	1/2 "	" "
" 13	Statens vägverk	1/2 "	" "
	Vattenfall	1/1 "	" "
	SIDA	2/1 "	" "
	Chalmers Tekniska Högskola	1/2 "	" "
	Falkenbergs kommun	1/2 "	" "
" 14			
" 15	Statens Industriverk	1/2 "	Verksamheter och evenemang
	SIDA	2/1 "	Lediga platser
	Byggnadsstyrelsen	1/1 "	" "
	Kungliga Tekniska Högskolan	1/2 "	" "
	Borås kommun	1/2 "	" "
	Jönköpings kommun	1/2 "	" "
" 16	Civilförsvarsstyrelsen	1/2 "	" "
	Sjöfartsverket	1/2 "	" "
	Byggforskningsrådet	1/2 "	Anslag och stipendier
	Malmö kommun	1/2 "	Lediga platser
	Åtvidabergs kommun	1/2 "	" "

Nr 17	Statens industriverk Täby kommun	1/2-sida 1/2 "	Verksamheter och evenemang Lediga platser
" 18	Överstyrelsen för ekon försvar Länsstyrelsen i Stockholms län Köpings kommun Aalborgs universitet	1/2 " 1/1 " 1/1 " 1/2 "	" " " " " " Anslag och stipendier
" 19	Civilförsvarsstyrelsen SIDA Borås kommun Södertälje kommun	1/2 " 2/1 " 1/1 " 1/1 "	Lediga platser " " " " " "
" 20	Byggnadsstyrelsen Civilförsvarsstyrelsen Statens geoteknisk institut Chalmers Tekniska Högskola Kungliga Tekniska Högskolan Botkyrka kommun Halmstads kommun Mariestads kommun	1/1 " 1/2 " 1/1 " 1/2 " 1/2 " 1/1 " 1/2 " 1/2 "	" " " " " " " " " " " " " " " "

ARKITEKTUR/1973

Nr 1	- - -
" 2	- - -
" 3	
" 4	- - -
" 5	- - -
" 6	
" 7	- - -
" 8	(Bilaga: Kontakt med BST nr 3 1973)
" 9	- - -
" 10	- - -

ARKITEKTUR/1974

Nr 1	Danderyds kommun Växjö kyrkofullmäktige	1/2-sida 1/2 "	Tävling "
" 2	- - -		
" 3	(Bilaga: Kontakt med BST nr 1 1974)		
" 4	- - -		
" 5	- - -		
" 6	- - -		
" 7	Oxford Regional Health Authority	1/4 "	Lediga platser
" 8	- - -		
" 9	- - -		
" 10			

ARKITEKTTIDNINGEN/1972

Nr 1	Konsthögskolan	1/4-sida	Anslag och stipendier
	Arkitektskolen i Aarhus	1/2 "	Lediga platser
	Borås kommun	1/2 "	" "
	Lunds "	1/2 "	Tävling
	Länsstyrelsen i Gotlands län	1/4 "	Lediga platser
" 2	Konsthögskolan	1/4 "	Anslag och stipendier
	Länsstyrelsen i Kalmar län	1/2 "	Lediga platser
	" " Älvsborgs län	1/4 "	" "
	Borås kommun	1/2 "	" "
	Sigtuna kommun	1/2 "	" "
" 3	Kungliga Tekniska Högskolan	1/5 "	" "
	Luleå kommun	1/2 "	" "
	Norrköpings kommun	1/2 "	" "
" 4	Konsthögskolan	1/2 "	Verksamheter och evenemang
	Civildepartementet	1/2 "	Rapporter och skrifter
	Länsstyrelsen i Malmöhus län	1/4 "	Lediga platser
" 5	Norrbottnskommunernas arkitekt- och byggnadskontor	1/2 "	" "
" 6	Chalmers Tekniska Högskola	1/4 "	" "
	Kalmar kommun	1/2 "	" "
	Kiruna "	1/4 "	" "
	Linköpings kommun	1/2 "	" "
	Sundsvalls "	1/4 "	" "
" 7	Chalmers Tekniska Högskola	1/6 "	" "
	Länsstyrelsen i Skaraborgs län	1/2 "	" "
	Linköpings kommun	1/4 "	" "
" 8	Chalmers Tekniska Högskola	1/6 "	" "
	Kungliga Tekniska Högskolan	1/2 "	" "
	Länsstyrelsen i Gävleborgs län	1/4 "	" "
	Jönköpings kommun	1/4 "	" "
" 9	Lunds Tekniska Högskola	1/4 "	" "
	Karlskoga kommun	1/2 "	" "
	Karlstads "	1/4 "	" "
	Lerums kommun	1/2 "	Tävling
	Vimmerby kommun	1/2 "	Lediga platser
" 10	Länsstyrelsen i Jämtlands län	1/2 "	" "
	" " Kalmar län	1/4 "	" "
	Gotlands kommun	1/2 "	" "
	Lunds kommun	1/4 "	" "
" 11	Byggforskningsrådet	1/2 "	Anslag och stipendier
	Chalmers Tekniska Högskola	1/4 "	Lediga platser
	Kungliga Tekniska Högskolan	1/4 "	" "
	Hofors kommun	1/2 "	" "
	Kungsbackablocket	1/2 "	" "
" 12	Chalmers Tekniska Högskola	1/4 "	" "
	Östersunds kommun	1/2 "	" "
" 13	Kungliga Tekniska Högskolan	1/4 "	" "
	Länsstyrelsen i Härnösand	1/4 "	" "
	Norrköpings kommun	1/4 "	" "
	Norrbottnskommunernas arkitekt- och byggnadskontor	1/4 "	" "
" 14	Statens planverk	1/4 "	" "
	Kristinehamns kommun	1/4 "	" "
" 15	- - -		

Nr 16	Kungliga Tekniska Högskolan Länsstyrelsen i Kalmar län Norrköpings kommun	1/2-sida 1/4 " 1/4 "	Verksamheter och evenemang Lediga platser " "
" 17	Halmstads kommun	1/4 "	" "
" 18	- - -		
" 19	Lunds kommun SIDA	1/2 " 1/2 "	" " " "
" 20	- - -		

ARKITEKTTIDNINGEN/1973

Nr 1	Lantbrukshögskolan i Alnarp Länsstyrelsen i Härnösand " " Skaraborgs län Botkyrka kommun	1/4-sida 1/4 " 1/4 " 1/4 "	Lediga platser " " " " " "
" 2	Askims kommun SPRI	1/2 " 1/4 "	" " " "
" 3/4	Kungliga Tekniska Högskolan SIDA Länsstyrelsen i Kalmar län Stockholms kommun Malmö kommun	1/2 " 2/4 " 1/2 " 1/2 " 1/4 "	Verksamheter och evenemang Lediga platser " " " " " "
" 5	Kristianstads kommun Kristinehamns "	1/2 " 1/4 "	" " " "
" 6	Allmänna Förlaget Kungliga Tekniska Högskolan Sundsvalls kommun	1/2 " 5/4 " 1/4 "	Rapporter och skrifter Lediga platser " "
" 7	Degerfors och Laxå kommuner Falun kommun Värnamo kommun	1/4 " 1/4 " 1/4 "	" " " " " "
" 8	Länsstyrelsen i Norrbottens län Helsingborgs kommun Malmö kommun	1/2 " 1/2 " 1/4 "	" " " " " "
" 9	Chalmers Tekniska Högskola " " "	1/4 " 1/4 "	Anslag och stipendier Lediga platser
" 10/11	Universitetet i Trondheim	1/1 "	" "
" 12/13	Byggnadsnämnden SIDA Länsstyrelsen i Härnösand " " Västerbottens län Halmstads kommun Trelleborgs kommun Värnamo kommun	1/2 " 1/4 " 1/4 " 1/4 " 1/2 " 1/4 " 1/1 "	Anslag och stipendier Lediga platser " " " " " " " " " "
" 14	Chalmers Tekniska Högskola Kungliga Tekniska Högskolan Norrköpings kommun	1/4 " 1/5 " 1/4 "	Anslag och stipendier Lediga platser " "
" 15	- - -		
" 16	Länsstyrelsen i Östergötlands län Tibro kommun	1/2 " 1/2 "	" " " "
" 17	Chalmers Tekniska Högskola Kungliga Tekniska Högskolan Vetlanda kommun	1/2 " 1/5 " 1/4 "	" " " " Uppdrag och anbudsinfordran

Nr 18	Bollnäs kommun	1/2-sida	Lediga platser
	Varbergs kommun	1/2 "	" "
" 19	Konsthögskolan	1/4 "	Anslag och stipendier
	Universitetet i Trondheim	1/2 "	Lediga platser
	Arbetsmarknadsstyrelsen	1/2 "	Lagar och anvisningar
	Länsstyrelsen i Västmanlands län	1/4 "	Lediga platser
	Borlänge kommun	1/4 "	" "
	Malmö kommun	1/4 "	" "
" 20	Kungliga Tekniska Högskolan	1/4 "	" "
	Arkitektskolen i Aarhus	1/2 "	" "

ARKITEKTTIDNINGEN/1974

Nr 1	Chalmers Tekniska Högskola	1/4 "	Lediga platser
	Danderyds kommun	1/2 "	Tävling
	Eskilstuna kommun	1/4 "	Lediga platser
	Kungsbacka "	1/2 "	" "
	Luleå kommun	1/4 "	" "
	Söderhamns kommun	1/4 "	" "
" 2	Växjö kyrkofullmäktige	1/2 "	Tävling
" 3	Arkitekturmuséet	1/4 "	Lediga platser
	Fagersta kommun	1/4 "	" "
	Huddinge "	1/4 "	" "
	Sölvesborgs kommun	1/4 "	" "
" 4	Trelleborgs "	1/4 "	" "
	Växjö kommun	1/4 "	" "
" 5	Laholms kommun	1/4 "	" "
" 6	Chalmers Tekniska Högskola	1/4 "	Anslag och stipendier
	Länsstyrelsen i Örebro län	1/2 "	Lediga platser
	Falu kommun	1/4 "	" "
	Trelleborgs kommun	1/4 "	" "
" 7	Allmänna Förlaget	1/1 "	Rapporter och skrifter
	Länsstyrelsen i Värmlands län	1/2 "	Lediga platser
	Bodens kommun	1/4 "	" "
	Borås kommun	1/4 "	" "
	Botkyrka kommun	1/4 "	" "
" 8	Chalmers Tekniska Högskola	1/4 "	" "
	" " "	1/4 "	Anslag och stipendier
	Datainspektionen	1/2 "	Lagar och anvisningar
" 9	Fortifikationsförvaltningen	1/4 "	Lediga platser
	Strängnäs kommun	1/4 "	" "
	Norrbottnenkommunernas arkitekt- och byggnadskontor	1/2 "	" "
" 10	SIDA	1/2 "	" "
	Länsstyrelsen i Kronobergs län	1/4 "	" "
	Göteborgs kyrkogårdsstyrelse	2/3 "	Tävling
" 11	Statens planverk	1/2 "	Lediga platser
	Haninge kommun	1/2 "	" "
	Hudiksvalls kommun	1/2 "	" "
" 12	Universitetet i Trondheim	1/2 "	" "
	Byggnadsstyrelsen	1/4 "	" "
	Länsstyrelsen i Värmlands län	1/2 "	" "
	Västerås kommun	1/4 "	" "

Nr 13	Härnösands kommun	1/4-sida	Lediga platser
" 14	Kungliga Tekniska Högskolan	1/4 "	" "
	Länsstyrelsen i Örebro län	1/4 "	" "
	Norrköpings kommun	1/4 "	" "
" 15	Bostadsdepartementet	1/1 "	Rapporter och skrifter
	Byggeforskningsrådet	1/2 "	Anslag och stipendier
	Länsstyrelsen i Kronobergs län	1/2 "	Lediga platser
" 16	Universitetet i Dublin	1/4 "	Uppdrag och anbudsinfordran
	Byggeforskningsinstitutet	1/4 "	Lediga platser
	Länsstyrelsen i Härnösand	1/2 "	" "
" 17	Skolöverstyrelsen	1/2 "	Rapporter och skrifter
	Lomma kommun	1/4 "	Lediga platser
	Nyköpings kommun	1/4 "	" "
" 18	Malmö kommun	1/2 "	" "
" 19	Konsthögskolan	1/4 "	Anslag och stipendier
	SIDA	1/4 "	Lediga platser
" 20	BS-konsult	1/4 "	" "
	Karlskoga kommun	1/2 "	" "
	Växjö kommun	1/4 "	" "

<u>KOMMUNER</u>	<u>Frekvens</u>	<u>LÄNSSTYRELSE</u>	<u>Frekvens</u>	<u>ÖVRIGA</u>	<u>Frekvens</u>
Malmö	9	Härnösand	4	Allmänna Förlaget	8
Norrköping	7	Kalmar	4	Norrbottnen kommunernas	
Lund	6	Kronoberg	2	ark o byggnadskont	3
Borås	5	Skaraborg	2	Växjö kyrkofullmäktige	2
Botkyrka	3	Värmland	2	Göteborgs kyrkogårds-	
Halmstad	3	Örebro	2	styrelse	1
Trelleborg	3	Gotland	1	Kungsbackablocket	1
Danderyd	2	Gävleborg	1	Nordisk byggdag	1
Eskilstuna	2	Jämtland	1	Oxford Regional Health	
Falun	2	Malmöhus	1	Authority	1
Jönköping	2	Norrbottnen	1	Arkitekturmuseet	1
Karlskoga	2	Stockholm	1	BS-konsult	4
Karlstad	2	Västerbotten	1		
Kristinehamn	2	Västmanland	1		
Linköping	2	Älvsborg	1		
Luleå	2	Östergötland	1		
Mariestad	2				
Motala	2				
Sundsvall	2	<u>MYNDIGHETER</u> o dyl		<u>Frekvens</u>	
Vimmerby	2	SIDA		12	
Värnamo	2	Byggnadsstyrelsen		7	
Växjö	2	Byggnadsstyrelsen		4	
Askim	1	Civilförsvarsstyrelsen		4	
Boden	1	Fortifikationsförvaltningen		3	
Bollnäs	1	Statens planverk		3	
Borlänge	1	Statens vägverk		3	
Degerfors/Laxå	1	Vattenfall		3	
Enköping	1	Bostadsdepartementet		2	
Fagersta	1	Civildepartementet		2	
Falkenberg	1	Datainspektionen		2	
Gotland	1	Industriverket		2	
Haninge	1	Sjöfartsverket		2	
Helsingborg	1	Skolöverstyrelsen		2	
Hofors	1	Arbetsmarknadsstyrelsen		1	
Huddinge	1	Överstyrelsen f ekon försvar		1	
Hudiksvall	1	SPRI		1	
Härnösand	1	Statens geotekniska institut		1	
Kalmar	1	Statens väg- o trafikinst		1	
Kiruna	1	Byggnadsstyrelsen		1	
Kristianstad	1				
Kungsbacka	1	<u>SKOLOR</u>		<u>Frekvens</u>	
Köping	1	Chalmers Tekniska Högskola	17		
Laholm	1	Kungliga Tekniska Högskolan	17		
Lerum	1	Konsthögskolan	5		
Lomma	1	Universitetet i Trondheim	3		
Mölnådal	1	Arkitektskolen i Aarhus	2		
Nacka	1	Lunds Tekniska Högskola	1		
Nyköping	1	Danmarks Tekniska Högskola	1		
Sigtuna	1	Lantbrukshögskolan i Alnarp	1		
Sollentuna	1	" " Uppsala	1		
Stockholm	1	Aalborgs universitet	1		
Strängnäs	1	Universitetet i Braunschweig	1		
Söderhamn	1	" " Dublin	1		
Södertälje	1	" " Utrecht	1		
Sölvesborg	1				
Tibro	1				
Täby	1				
Varberg	1	S U M M A A N N O N S E R:		KOMMUNER	106
Vetlanda	1			LÄNSSTYRELSE	26
Västerås	1			MYNDIGHETER	57
Åtvidaberg	1			SKOLOR	52
Östersund	1			ÖVRIGA	22
					263

212
 15
 14
 8
 8
 4
 2
 263

Lediga platser
 Anslag och stipendier
 Rapporter och skrifter
 Verksamheter och evenemang
 Tävlning
 Lager och anvisningar
 Uppdrag och anbud

TILL INFORMATIONSCHEFEN

Bygginformation i fackpressen - förutsättningar och former för offentliga informationskanaler i byggsektorns facktidsskrifter.

Så lyder titeln på ett forskningsprojekt, initierat av byggfackpressen och finansierat av Statens Råd för Byggnadsforskning. Projektet går ut på att kartlägga förutsättningar och finna former för hur tidsskrifterna på bästa sätt kan möta såväl samhällets växande utbud av information som läsekretsens efterfrågan på väsentlig och överskådlig sådan.

Utredningen vänder sig till statliga myndigheter och institutioner, som antas ha ett informationsbehov till målgrupperna i fråga. Praktiskt gäller det dels att nå en innehållsvidare och mer planmässig och långsiktig annonsering, dels att undersöka vilka andra former av kanaler som kunde etableras i fackpressen och därmed bidra ytterligare till tidsskrifternas fortsatta utgivning. Vilket ju är en inte oväsentlig faktor i informationsproblematiken.

Till att börja med gäller det att få grepp om vilken roll planerings- och byggnadssektorns facktidsskrifter i dag spelar för den offentliga informationen samt utröna intresset för att utveckla den rollen. Vi emotser därför tacksamt vidhängande formulär ifyllt.

Nästa steg blir beroende av vad intresse som kunnat utläsas, men i mån av tillräckligt sådant, torde snabbaste vägen att konkretisera möjliga informationsvägar vara en direkt och samfäll kontakt mellan samtliga intresserade och utredningen. I denna finns representanter för en handfull tidsskrifter av olika karaktär och inriktning.

Att realisera utfallet i direkta överenskommelser mellan intressenterna ligger dock utom ramen för utredningen. Denna vill endast klargöra framkomlighet och konsekvenser av tänkbara utvägar.

I styrgruppen sitter arkitekt Allan Westerman (ordf), arkitekt Gösta Carlestam, arkitekt Gösta Danielson, civ.ing Jan Jerström och civ.ing Ulf Rengholt. Utredningsman är arkitekt Kjell Sundström.

Svar helst före nyår.

Vänliga hälsningar,
styrgruppen genom

Kjell Sundström

Förteckning över tillfrågade myndigheter och institutioner

S = svarat på enkäten, IK = intresserad av vidare kontakt,
 IS = intresserad av seminarium, K = kallad till seminarium,
 D = deltog i seminariet, FK = för kännedom.

Bostadsdepartementet	S				
Industridepartementet					
Jordbruksdepartementet					
Kommundepartementet					
Kommunikationsdepartementet					
Arbetsarkyddsfonden	S	IK	IS	K	D
Arbetsarkyddsstyrelsen	S	IK		K	
Arbetsmarknadsstyrelsen	S			K	D
Bostadsstyrelsen	S	IK	IS	K	D
Bygghforskningsinstitutet	S			K	D
Bygghälsan	S	IK	IS	K	D
Byggnadsstyrelsen					
Byggstandardiseringen					
Civilförsvarsstyrelsen	S		IS	K	
Fortifikationsförvaltningen	S				
Industriverket					K
" SIFU-enheten					K D
Kommunförbundet					
Koncessionsnämnden för miljöskydd	S				
Konsumentverket	S	IK		K	D
Landstingsförbundet	S				
Lantbruksstyrelsen					
Lantmäteriverket	S				K
Miljödatanämnden	S				
Naturvårdsverket	S	IK		K	D
Patent- och registreringsverket					
Planverket	S	IK	IS	K	D
Riksantikvarieämbetet	S	IK	IS	K	
Riksbankens jubileumsfond					
SIDA					
SINFDOK					
Skolöverstyrelsen	S	IK	IS	K	D

SPRI	S		
Standardiseringskommissionen	S		
STU	S		
Tekniska nomenklaturcentralen	S	IK	IS K
Universitetskanslersämbetet			
Vägverket			
Överstyrelsen för ekonomiskt försvar	S		K
Chalmers Tekniska Högskola	S	IK	IS K D
Högskolan i Linköping	S		
Högskolan i Luleå	S		
Konsthögskolan	S		
Nordplan	S		
Tekniska Högskolan i Stockholm	S		
Universitetet i Göteborg			
Universitetet i Lund			
Universitetet i Stockholm			
Universitetet i Umeå			
Universitetet i Uppsala			
Universitetsfilialen i Karlstad			
Universitetsfilialen i Örebro	S		
Byggforskningsrådet			FK
Institutet för byggdokumentation			FK
Nämnden för samhällsinformation		K	FK

SUMMA 52 + 3 FK. 30 S, 11 IK, 9 IS, 19 K, 11 D.

DISKUSSIONSUNDERLAG TILL SEMINARIUM KRING SAMHÄLLSINFORMATION

I BYGGFACKTIDSKRIFTER

Facktidskrifterna spelar som bärare av information och debatt i planerings- och byggnadsfrågor en viktig roll i samhället. Men kostnadsutvecklingen innebär stora problem, för att inte säga ett direkt hot mot tidningarna. Papperspriserna har på drygt ett år ökat med 53% och distributionskostnaderna växer dubbelt så fort som konsumentprisindex.

Tidskriftsstödet från samhällets sida är i dag mycket utvecklade. Vid sidan av direkt kostnadssubvention synes tre vägar utvecklingsbara. Antingen kan bidrag utgå generellt som produktionsstöd till flertalet tidskrifter. Eller selektivt via Byggforskningsrådet till ur FoU-synpunkt intressanta tidningar. Och slutligen kan varje myndighet förvalta sitt informationsanslag på ett för tidningarna fruktbart sätt.

Byggpressutredningen är satt att undersöka framför allt den sistnämnda möjligheten. Den torde ensam inte ge lösningen på tidningarnas problem, men dels förefaller den nästan omgående realiserbar och dels torde det ligga mer än ekonomiska värden i ett ökat samhälleligt tillvaratagande av tidningarnas informativa resurser.

Formen för ökat samhälleligt nyttjande av tidskrifterna kan försöksvis diskuteras utifrån tre modeller. Dels kan ökad och regelmässig annonsering avtalas mellan myndighet och tidning. Dels kan friare disponerat utrymme inmutas och säkerställas mot vederlag. Och slutligen kan redaktionellt uppmärksammande av pressreleaser och annat material värderas och ersättas.

Seminarier i dag syftar till att få någon klarhet i realismen hos dessa modeller alternativt riktlinjer för lämpligare infallsvinklar. Utredningen söker svaren på tre frågor: Finns det förutsättningar och intresse för en planmässig annonsering? Är en egen ruta i facktidskrift av sådant värde att man vill trygga den ekonomiskt? Är tidningarnas redaktionella bevakning så värdefull att man vill stödja den ekonomiskt? Fast egentligen vill vi ha svaret på en fjärde fråga: Faller tidskrifternas trygghet, frihet och framtid inom respektive myndighets angelägenheter? Står - och faller?

SEMINARIET DEN 10 MARS

Närvarande: Sven Lundström, Statens Naturvårdsverk
 Leif Bergström, CTH
 Jan Strömdahl, Statens Planverk
 Tomas Landherr, Skolöverstyrelsen
 Elisabeth Schönström, Bygghälsan
 Ylva Tivéus, Arbetarskyddsfonden
 Marika af Winklerfelt, Bostadsstyrelsen
 Christer Meyer, Byggforskningsinstitutet
 Lucie Elmdahl, Industriverket, SIFU-enheten
 Kurt Reuter, Arbetsmarknadsstyrelsen
 Ann Löfberg, Konsumentverket

Allan Westerman
 Gösta Danielson
 Kjell Sundström

Noterat:

-Modell 3 direkt motbjudande. Samtliga avsändare när man aldrig. Modell 2, tveksamt binda sig. Tveksam om myndighets rätt att stödja.

-Vilka tidskrifter talar vi om? Är alla intressanta och värda stöd?

-Planverket ger generellt stöd till Plan, eller egentligen till Föreningen för samhällsplanering. Föreningen begär helt enkelt anslag. Och får det utan anspråk eller villkor. Varken ruta eller muta. Men det blir ju ändå ett beroende. Stödet utgår så länge redaktionen faller verkledningen på läppen. Skarp kritik skulle äventyra tidningens existens. Men myndighet har alltså rätt att stödja tidskrift.

-Naturvårdsverket lämnar också stöd. Till Svenska Naturskyddsföreningen och Svensk Natur. Men släktskapet är också stort.

-Ett stöd till någon tidning drar med sig krav från andra, och inte bara inom byggpressen. Bindningen redaktionellt tveksam.

-Bygghälsan har avtal med Byggnadsindustrin. "Säkra sidan". Utan ersättning.

-Arbetarskyddsfonden ger stöd till Arbetsmiljö. Prenumererar åt 90.000 skyddsombud. Inga avtal. Men vi räknar med att dom ej nekar oss utrymme.

Ett fjärde alternativ är bidrag till temanummer. Det kan säkert många utan vidare ställa upp på.

-Bakom tidningarna finns så många intressenter som man inte känner till. Vilka skulle bostadsstyrelsen stödja? Huresgästföreningen? Fastighetsägarna? Byggföretagen? Man kan inte låsa sig. Vad är en ideell förening? Vilken är ideell?

-Men "stödet" är kanske snarare hjälp till självhjälp. Billigaste sättet att få ut budskapet. Vi har kanske inte rätt att stödja utan mycket speciella skäl. Men vi har frihet att välja kanal utifrån ekonomiska och målgruppsbedömningar.

- Det stöd ni talar om är mediaval och den läsning ni är rädda för är informationsplanering. Vi menar att tidskrifterna är användbara.
- Egna rutor medför redaktionellt dilemma. Förmår tidningen på ledarplats kritisera vad som sägs i den ruta man delvis beror av?
- Men är inte allt slags uppmärksammande reklam?
- Att ge ut pressreleaser är en form av stöd.
- Skolöverstyrelsen är mer eller mindre tvungen att anlita Liber Förlag. Det kommer in konkurrensaspekter.
- Vad läsaren behöver är byggreferat. Tidskrifterna borde vara en vägvisare i informationsfloden.
- Det blir ju bara en bibliotekskatalog.
- Pressreleaser och presskonferenser är billigaste vägen att få ut information. Tidskrifterna ger faktiskt service.
- Byggreferat hör hemma i en tidning. Skrota modell pressreleaser. Bara bra om det blir en liten sanering av skriftfloran. Byggeforskningsinstitutet resonerar nu om en egen forskningsdebatrerande tidskrift. Rescensionsverksamheten måste förbättras. Köp av särtryck är en stödmöjlighet. BFR kan betala för rescensionsverksamhet. Och institutet för särtryck.
- Här ligger ju många och feta och färggranna tidningar. Att slå ihop tidningar och skära ned på utförandet vore en väg. Kanske en mycket bra väg.
- Högskolereformen kommer att innebära fler och öppnare kurser. Alltså ökat behov av att vända sig utåt. Egen ruta är ett alternativ.
- De fackliga intressena bakom tidningarna styr ofta mediavalet. Dom två väsentligaste målgrupperna är arbetstagare respektive arbetsgivare.
- Vi måste säga något positivt. Tidningarnas problem hör vi om ofta, men det här är första gången någon försökt göra något.
- Det har talats om att föra in "Nytt från planverket" som en inlägg i Plan. Men dels var man rädd att det skulle drabba tidningens profil och dels visade det sig bli dyrare. Planverkets tidning på 250 sidor om året går i stort sett ihop. Dessutom har verken sin tjänstebrevsrätt. Egna informationsförsändelser kan därmed distribueras billigare. Så även kostnadsaspekten ser mörk ut. Men det är inget fel om en utredning går på pumpen. Kan bli vapen i strävan för ett generellt stöd.
- Alla myndigheter har inte egna informationsanslag. Man har kanske bara pressekreterare. Offentlighetsprincipen gäller, men man har blivit mer aktiv nu.
- Vad styr mediavalet? Ser man bara till ekonomi och målgruppseffektivitet? Känner man inte för att välja kanaler där debatt kan uppstå. Information i korseld.

-Sikta på stöd över statsbudgeten! Åtminstone inom AMS har vi mer debatt än vi orkar med.

-Man söker inte debatt. Man ger rak information. Det är departementen som ansvarar för den politiska diskussionen.

-Tidningarna borde ha mer uppsökande verksamhet.

-Men resurserna räcker inte.

-En sanering av tidningsfloran skulle ge resurskoncentration och kanske också kvalitetshöjning.

-Ljusblått att tro att enskilda myndigheter skulle känna den sortens ansvar. Vi ser till effektiviteten. Stödet måste komma över statsbudgeten.

- - -

-På bygg- och installationssidan kan nog annonsmarknaden försörja sina tidningar, men ju mer vi närmar oss stadsbyggnad och samhällsplanering, ju tunnare blir det. Och det var kanske främst där myndigheterna hade kunnat förväntas göra en insats.

-Sanering är nog både oundviklig och nyttig, men risken är att en ren självsanering drabbar de tidskrifter man helst ville ha kvar.

-Kanske borde vi verka för öppnare och ideellare föreningar bakom tidningarna. Skraddarsydda mål för statsmakternas kulturpolitik.

Sammanfattning: MODELL 1 bedömdes som en oförsvarbar bindning till godtyckligt valda grupper och låsning av handlingsfrihet och penningmedel. Effektivitet och ändamål kunde ensamt inte motivera den och det befanns osäkert huruvida ett markerat stöd rymdes inom myndigheternas åligganden.

MODELL 2 bedömdes likartat och dessutom som en redaktionellt olycklig sammankoppling av tidningar och myndigheter. Ett fåtal hade egna rutor i mycket intressenära tidningar, men utan vederlag. Ersättning skulle endast skapa beroende.

MODELL 3 bedömdes som direkt motbjudande. Om inte helt utopiskt alla myndigheter ställde upp, skulle ersättningen och inte läsvärdet styra urvalet på notissidorna. Som ett näraliggande undantag syntes rescensioner kunna beställas och ersättas.

Som en MODELL 4 lancerades projektbidrag till temanummer. Det lämnas redan i dag, men tydligen inte till möjligheternas rand. Måhända kan utredningen göra en insats genom att kartlägga dessa källor. Som en variant antyddes stöd till särtryck.

+ + +

Tendensen under seminariet var således ganska klar, även om slutsatserna kan nyanseras. Kanske blir vår utredning en serie argument för det oundgängliga i ett kraftigt generellt stöd. Kanske kan vi också i någon mån förebygga utfallet av en stundande sanering av tidskriftsfloran.

Byggsektorns facktidskrifter

I vår utredning figurerar 22 tidskrifter. Vilket torde vara mindre än en tredjedel av alla de periodiska publikationer som gör anspråk på att vara - eller faktiskt är - byggfacktidskrifter. Eller plan- eller miljöfacktidskrifter. Redan branschens flytande gränser och utövarnas mångahanda uppgifter och inriktning är en svårighet vid avgränsningen av tidskrifterna.

Tidningsstatistik AB förtecknar i Fackpressboken 1975, under rubriken "Byggnads- och anläggningsverksamhet" följande 27 tidskrifter:

Arkitekttidningen	Trä- & byggvaruhandlaren
Arkitektur	Vår bostad
Att bo	Väg- och vattenbyggaren
Byggmästaren	Aktuellt måleri
Byggnadsarbetaren	Elinstallatören
Byggnadsindustrin	Era
Byggnadskonst	Golv till tak
Byggnadstidningen	Hantverk och industri
Byggnadsvärlden	Målaren
Husbyggaren	VVS
Plåtslageri	VVS-forum
Sten	Elteknik
Svensk fastighetstidning	Vägnytt
Tegel	

Bygginfo förtecknar i sin "Kartläggning av tidskrifternas roll ur kontorets och den enskildes synvinkel", utifrån "i inländsk tidningstaxa hösten 1970 upptagna tidskrifter med anknytning till byggsektorn" följande 54 tidskrifter:

AC-nytt	Ljuskultur
Allt i hemmet	Lättbetong
Arkitektur	Miljöspegeln
Arkitekttidningen	Moderna sjukhus
Att bo	Moderna transporter
Bostadsnämnden	Nordisk betong
Brandförsvar	Ny teknik
Byggforum	Persiennen
Byggmästaren	Plan
Byggnadsindustrin	Plastvärlden
Byggnads-Ingenjören-Team	Rum
Byggnadskonst	Råd och rön
Byggnadstidningen	Simfrämjaren
Byggnadsvärlden	Sjukhuset
Cement och betong	Skorstensfejarmästaren
Elbranschen	Stadsbyggnad
Elinstallatören	Sten
Form	Svensk handikapptidskrift
Från departement och nämnder	Svensk snickeritidskrift
Husbyggaren	Svetsen
Hygienisk revy	Tegel
Industria	Teknisk tidskrift
K-kontur	Trä
Kommunal tidskrift	Veckans affärer
Korrosion och ytskydd	Villa och hem i Sverige
Kylteknisk tidskrift	Väg- och vattenbyggaren
Landstingens tidskrift	VVS

Nordiska institutet för samhällsplanering förtecknar i sin rapport 1975:3 om "Samhällsplanerare och facktidsskrifter" följande 52 (svenska) tidskrifter:

Arkitektur	Lustgården
Arkitekttidningen	Socialnytt
Att bo	Socialmedicinska föreningens tidskr
Kommunal tidskrift	Arbetsmiljö
Plan	Sociologiska meddelanden
Stadsbyggnad	Sociolognytt
Aktuellt från planverket	Socialt forum
Svensk vägförenings tidskrift	Socionomförbundets tidskrift
Svensk lantmäteritidskrift	Ambio
Teknisk tidskrift	Sveriges natur
Ny teknik	Miljö och framtid
Form	Teknik och miljö
Projekt	Fältbiologen
Rum	Miljöaktuellt
Vår bostad	Land
Byggmästaren	Skogen
Byggnadsindustrin	Hygien och miljö
Väg- och vattenbyggaren	Departementsnytt
Byggforum	Landstingens tidskrift
Svensk lokaltrafik	Förvaltningsrättslig tidskrift
Veckans affärer	Nytt juridiskt arkiv
Ekonomisk revy	Statistisk tidskrift
Ekonomisk debatt	Bygd och natur
Kommunalekonomen	Kooperatören
Affärsvärlden	Pris- och kartellfrågor
Handelskammartidningen	Affärsekonomi

(Alla utom de tio första påförda av respondenterna.)

I vår utredning slutligen, Byggpressutredningen (1976), förtecknas följande 22 tidskrifter:

Arbetsmiljö	Elteknik
Arkitekttidningen	Form
Arkitektur	Husbyggaren
Att bo	Hygien och miljö
Byggmästaren	Kommunal tidskrift
Byggnadsarbetaren	Landstingens tidskrift
Byggnadsindustrin	Plan
Byggnadskonst	Stadsbyggnad
Byggnadstidningen	VVS-forum
Byggnadsvärlden	VVS(-tidningen)
Elinstallatören	Väg- och vattenbyggaren

Våra respondenter har sedan påfört ytterligare 15:

Teknisk tidskrift	Måleri
Standard	Målarnas facktidning
Sjukhuset	Plåtslageri
Dagens Nyheter	Bleck- och plåtslagaren
LMV-information	Kommunalarbetaren
Svensk lantmäteritidskrift	Ny teknik
Arbetsledaren	Vår bostad
Elektrikern.	

Sålunda är oenigheten total i denna bedömningsfråga. Det enda som torde kunna säkerställas, är att varje utredning som i framtiden kan ha anledning uppställa dylika förteckningar, sannolikt kommer att bidra med nya och avvikande sådana.

Det känns som ett stöd i vår strävan att avdramatisera vårt eget urval. Gränsdragningen har känts svår kanske framför allt därför menat så litet med den - i jämförelse med vad läsaren till äventyrs kan dra för slutsatser.

Tidskrifternas räckvidder

AB Testologen presenterar i Fack-Orvesto 1975 en omfattande räckviddsundersökning avseende tidningsläsandet inom olika kategorier beslutsfattare med minst 50 000 kr i årsinkomst (1973). Siffrorna i omstående tabell (FIG 2) visar hur stor andel i procent av respektive målgrupp i vänstra kolumnen, som kan antas läsa ett slumpmässigt nummer av tidskrifterna i övre raden. Totalt ingick i undersökningen 107 olika dags-, vecko- och facktidningar, varav 17 av våra 22. För jämförelse redovisar vi räckviddstalen även för 5 av de största tidskrifterna.

I översta siffrerad raden visas i vilken utsträckning hela den beslutsfattande höginkomstgruppen (ca 4 000 respondenter) läser olika tidskrifter. Därunder upprepas för oss intressanta delar av denna grupp fem gånger - efter indelningsgrunderna beslutssektor, beslutsområde, branschtillhörighet, intresseområde respektive beslutsobjekt. En och samma höginkomsttagare kan sålunda uppträda i tablan från en till sex gånger, varje gång tillsammans med olika många kollegor.

Räckviddstalen kan likväl jämföras både vågrätt och lodrätt, men de kan inte översättas till absoluta mängder läsare, utan endast till det relativa intresset från kvalitativt men icke kvantitativt definierade målgrupper. Man torde exempelvis våga påstå, att tio av hundra beslutsfattare inom kommunal förvaltning sannolikt läser ett nummer vilket som helst av tidskriften Arkitektur. Medan förmodligen inte samma antal men väl tio av hundra som - inom eller utom den kommunala förvaltningen - beslutar om inköp av byggnadsmaskiner, också sannolikt läser denna tidning. Hur noga de läser den meddelar dock inte undersökningen. Men denna vänder sig förstas till presumtiva annonsörer, och reklamen bygger ju på att ett ögonkast skall vara nog. Det skulle göra siffrorna för höga i våra ögon. Å andra sidan är alla tidningens läsare inte beslutsfattare och höginkomsttagare. Vilket skulle göra siffrorna för låga.

Sammantaget torde bli följande slutsatser kunna dras av undersökningen:

Av tidningsläsandet att döma synes byggsektorns beslutsfattare avsevärt mer intresserade av affärer, bilar, skatter och amerikansk samhällssyn än av sitt egentliga yrkes- eller ansvarsområde.

Sålunda har exempelvis återgående erfarenheter från utflyttningen av statliga verk ungefär dubbelt så stor chans att nå de ansvariga på Byggnadsstyrelsen om de publiceras i Motor eller Vi bilägare än om de går genom Arkitektur eller Arkitekttidningen.

En platsannons avseende t ex vägprojektering har samma möjligheter i Sunt förnuft som i Väg- och vattenbyggaren.

Exempelsamlingen kunde göras lång. Enda undantagen är Kommunal tidskrift och Landstingens tidskrift, vilka åtminstone inom sina mest centrala målgrupper läses mer än någon av de fem jämförelsetidningarna. Men kommunernas vetorätt i t ex kärnkraftslokalisering kan lika gärna debatteras i Det Bästa som i Kommunal tidskrift.

Mest lästa facktidningar är Arbetsmiljö, Kommunal tidskrift och Byggnadsindustrin. I nu nämnd ordning. Största facktidningskonsumenter är beslutsfattare över stadsplanering och maskininvesteringar samt allmänt arkitekturintresserade. De läser samtidigt förhållandevis mindre övriga tidskrifter.

MÅL-GRUPP	TID-SKRIFT																						
		Arbetsmiljö	Arkitektidningen	Arkitektur	Att bo	Byggnästaren	Byggnadsindustrin	Byggnadskonst	Byggnadstidningen	Byggnadsvärlden	Form	Husbyggaren	Kommunal tidskr	Landstingens tids	Stadsbyggnad	VVS-forum	VVS-tidningen	Väg- o vattenb	Det Bästa	Motor	Sunt förnuft	Veckans affärer	Vi bilägare
Höginkomsttag o beslutsfatt		10	3	3	3	4	5	2	2	3	4	3	6	4	2	2	3	3	17	24	23	38	30
Besluts- sektorer	Statl förv	14	3	4	3	4	5	0	1	3	3	2	9	7	2	0	1	3	20	26	26	33	34
	Landst förv	13	5	3	1	6	3	4	1	5	10	1	33	64	1	0	0	1	11	18	17	24	35
	Kommun förv	16	7	10	9	9	6	3	4	3	7	6	48	7	9	1	3	5	16	19	20	30	29
	Industri	18	2	3	2	6	7	3	2	4	3	4	2	1	1	4	5	5	16	27	26	58	30
Besluts- områden	Industrielok	23	6	11	9	13	10	4	6	5	8	8	24	7	9	3	5	8	16	32	29	66	26
	Miljöfrågor	30	8	13	7	13	9	4	5	7	8	7	16	4	6	4	6	9	16	29	27	42	29
	Stadspl	15	23	33	18	26	20	7	9	9	15	13	50	9	22	3	3	13	13	26	27	36	26
Bransch	Byggn ind	9	14	18	9	23	31	9	12	15	6	17	5	3	3	10	13	13	17	22	28	42	28
	Anl ind	17	2	4	5	10	25	4	4	13	2	6	7	2	5	2	5	25	22	28	25	33	32
Intresseområden	Byggmtrl	14	11	14	8	19	21	6	21	10	8	13	8	5	6	6	9	12	17	25	27	38	31
	Energiförs	17	5	5	4	6	6	2	2	3	5	4	8	4	3	2	5	6	19	26	26	38	36
	Miljövård	17	4	5	4	6	6	2	2	3	6	4	8	6	3	2	3	4	18	27	24	35	34
	Långstidspl	15	4	5	4	5	7	2	2	3	4	3	11	7	3	2	2	4	18	24	27	55	28
	Samhället	12	5	5	5	5	5	1	2	3	6	3	10	7	3	1	2	4	16	24	26	40	32
	Arbetsmiljö	23	4	5	4	5	6	1	2	3	6	3	7	7	2	1	3	4	18	26	23	39	35
	Arkitektur	11	24	31	14	30	23	8	12	13	17	19	13	6	12	3	8	16	18	25	24	37	28
	Industrielok	20	7	10	7	11	9	3	4	5	10	7	13	6	6	2	3	7	17	29	27	58	30
	Energiförs	29	5	5	4	10	7	3	3	6	4	5	16	6	3	4	9	4	16	26	27	47	31
	Väganl	25	7	11	8	15	11	4	4	8	5	11	24	5	10	2	4	15	21	25	30	38	33
Beslutsobjekt	Byggmtrl	18	9	12	6	21	27	9	8	14	6	14	8	3	3	7	8	12	21	24	32	45	24
	Byggn mask	20	7	10	5	22	34	12	8	15	4	17	9	3	2	7	8	13	20	25	34	48	26
	VVS-inst	21	5	6	4	11	11	6	11	7	5	8	9	6	2	8	13	5	22	28	33	53	26
	VVS-mtrl	23	5	7	4	11	12	5	12	6	4	9	10	4	2	14	18	3	23	27	30	53	28
	Ind byggn	24	7	8	5	13	10	6	10	7	5	8	7	3	4	4	6	6	17	27	31	60	29
	Offentl byggn	18	12	14	9	15	11	5	8	6	10	9	12	14	8	1	3	6	17	23	25	32	27
	Bostäder	13	13	18	14	21	18	5	10	8	10	15	24	7	9	2	5	10	17	20	30	44	26

Figur 2. Tidskrifternas räckvidder.

Procent av målgruppen som kan förväntas läsa ett bestämt nummer.

00| betecknar respektive tidnings högsta siffror.

00 " " målgrupps " "

00 " " " " " bland byggtidskrifterna.

Tidskrifternas inriktning (enligt egna uppgifter i Fackpressboken 1975)

ARBETSMILJÖ

Organ för Föreningen för arbetarskydd.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Arbetsmiljöfrågor och omgivningsmiljö av teknisk och hygienisk art. Modern företagshälsovård, inklusive arbetarskydd. Tyngdpunkt på debatt i miljöfrågorna.

Mottagarkategorier: Arbetsledare, arkitekter, företagsledare, inköpare, kommunalmän, konstruktörer, läkare, sköterskor, lärare, skyddsingenjörer, skyddsombud, tekniker och tjänstemän i miljö-vårdande uppgifter.

ARKITEKTTIDNINGEN

Organ för Svenska Arkitekters Riksförbund.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Arkitektkårens ideella och fackliga angelägenheter, arkitektur- och stadsplanetävlingar, allmänna byggnads- och bebyggelsefrågor.

Mottagarkategorier: Alla arkitekter SAR, byggherrar, byggnadsingenjörer, byggnadsentreprenörer, övriga byggfackmän, industrier samt statliga och kommunala inrättningar över hela landet som behandlar byggnadsfrågor.

ARKITEKTUR

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen. Utgivare, AB Byggmästarens Förlag.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Arkitektur, stadsplanering, arkitekturhistoria, debatt i olika frågor som rör dagens byggande, recensioner av utställningar och svensk och utländsk arkitekturhistoria.

Mottagarkategorier: Arkitekter, konstruktörer, byggmästare, entreprenörer, civil- och byggnadsingenjörer samt övriga byggfackmän.

ATT BO

Organ för HSB:s Riksförbund.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Bostadspolitik, stadsplanering, ekonomi, närings-, regional- och socialpolitik, fastighetsförvaltning, bostadskooperation etc samt recensioner av fack- och debattlitteratur inom nämnda områden.

Mottagarkategorier: Byggmästare, byggnadstekniker, affärsledare i företag inom byggbranschen, tjänstemän och förtroendemän inom stat, kommun och landsting samt anställda och förtroendemän inom HSB och de till organisationen anslutna bostadsrättsföreningarna.

BYGGMÄSTAREN

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen.
Utgivare, Tidskriften Byggmästaren AB.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Byggteknik, forskning, projektering, arbetsteknik, ekonomi, nya material och metoder, utländska projekt, information om dagens byggande och nya tekniska lösningar inom byggfacket.

Mottagarkategorier: Byggmästare, entreprenörer, konstruktörer, arkitekter, civil- och byggnadsingenjörer samt övriga byggfackmän.

BYGGNADSARBETAREN

Organ för Svenska Byggnadsarbetareförbundet.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Fackliga och ekonomiska frågor, byggnads- och bostadsfrågor.

Mottagarkategorier: Medlemmar i förbundet, offentliga myndigheter, BPA m fl inom byggbranschen.

BYGGNADSINDUSTRIN

Organ för Svenska Byggnadsindustriförbundet, Svenska Väg- och Vattenbyggarnas Arbetsgivareförbund, Svenska Byggnadsentreprenörföreningen, Sveriges Byggmästareförbund, Svenska Schaktentreprenörföreningen samt Svenska Putsentreprenörföreningen.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Byggnadsverksamhet, -teknik, -ekonomi, -politik, -juridik, -forskningsresultat, byggmaterial- och maskininformation.

Mottagarkategorier: Byggmästare, civilingenjörer, byggnadsingenjörer, arbetsledare och verkmästare, platschefer, vägmästare, arkitekter, konsulterande ingenjörer, tjänstemän, förtroendemän och upphandlare inom den statliga och kommunala förvaltningen.

BYGGNADSKONST

Utgivare, Förlags AB Tidning för Byggnadskonst.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Arkitektur, bostäder och byggteknik.

Mottagarkategorier: Arkitekter, byggmästare, byggnadsentreprenörer, civil- och byggnadsingenjörer, byggmaterialfabrikanter och övriga fackmän inom byggbranschen samt statliga och kommunala byggnadsmyndigheter m fl.

BYGGNADSTIDNINGEN

Utgivare, Skandinavisk Byggfackpress AB.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschinriktat.

Ämnesområde: Arkitektur, byggt teknik, produktnyheter, byggnadsverksamhet, maskininformation, byggprojektering.

Mottagarkategorier: Arkitekter, byggnadsentreprenörer, byggmästare, byggnadsingenjörer, golventreprenörer. Entreprenörer och tillverkare av entreprenadmaskiner. Konsulterande ingenjörer bygg-, el- och VVS. Kommunala och statliga beslutande befattningshavare.

BYGGNADSVÄRLDEN

Utgivare, Byggbranschens Produktnyheter AB.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschinriktat.

Ämnesområde: Byggnadsprojektering och byggnadsproduktion.

Mottagarkategorier: Arkitekter, byggnadsfirmor, byggnadstekniska konsulter, byggnadsnämnder, byggnads- och gatukontor, tillverkare och försäljare av byggnadsvaror.

ELINSTALLATÖREN

Organ för Elektriska Installatörsorganisationen EIO.

Utgivare, Elinstallationsbranschens Service AB.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschinriktat.

Ämnesområde: Elektricitetsväsendet, kraftverksområdet, installationsfrågor, starkström, organisationsfrågor.

Mottagarkategorier: Elinstallatörer, montörer i distributionsföreningar, elkonsulter, elingenjörer, nämnder och verk, organisationer, yrkesskolor.

ELTEKNIK

Organ för Svenska Elektroingenjörers Riksförening.

Utgivare, Ingenjörsläroverket AB.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschinriktat.

Ämnesområde: Elektronik, instrument, mätteknik, datateknik, elkraft.

Mottagarkategorier: Praktiskt taget alla civilingenjörer och andra kvalificerade tekniker inom områdena: Elektronik, instrument, mätteknik, datateknik, elkraft och medicinsk teknik.

FORM

Organ för Svenska Slöjdföreningen.

Föreningsorgan, yrkes- och branschinriktat.

Ämnesområde: Offentlig miljö, möbler och inredning, industriell formgivning, konstindustri, konsthantverk

Mottagarkategorier: (Uppgift saknas)

HUSBYGGGAREN

Organ för Svenska Byggnadsingenjörers Riksförbund.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Hus- och industribyggnadsteknik, arkitektur, administrations- och förvaltningsfrågor, boendemiljö.

Mottagarkategorier: Beslutsfattare inom hus- och industribyggnadssektorn.

HYGIEN & MILJÖ

Organ för Svenska Kommunförbundet och Riksförbundet för Allmän Hälsovård.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Offentlig hälsovård, omgivningshygien, miljövårdsfrågor, VA-frågor.

Mottagarkategorier: Förtroendevalda och anställda inom hälsovårdsnämnderna inom kommunerna, övriga kommunala befattningshavare med ansvar för hälsovård och miljövård inom kommunstyrelser, byggnadsnämnder, skolstyrelser, fritidsnämnder m m, statliga organ, bibliotek, läkare, veterinäre och andra enskilda, intresserade av hygien- och miljövårdsområdet.

KOMMUNAL TIDSKRIFT

Organ för Svenska Kommunförbundet.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Frågor rörande kommunalförvaltning, kommunal planering och kommunal ekonomi.

Mottagarkategorier: Personligt adresserade exemplar till förtroendevalda och anställda inom Sveriges kommuner samt upplaga för cirkulation bland anställda inom förvaltningarna; statliga myndigheter, landsting, bibliotek, företag och politiska organisationer.

LANDSTINGENS TIDSKRIFT

Organ för Landstingsförbundet, samtliga Landsting, SPRI samt Nämnden för Sjukvårds- och Socialbyggnader.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Hälso- och sjukvård, utveckling, utbildning, kultur, miljö och byggnation.

Mottagarkategorier: De anslagsbeviljande och verkställande förtroendemännen inom landstingen, samtliga landstingsmän och arbetsgrupper som planerar, projekterar och utrustar landstingens sjukhus, utbildningsanstalter och förvaltningsbyggnader samt landstingsanställda tjänstemän alla kategorier.

PLAN (Ej TS-ansluten)

Organ för Föreningen för samhällsplanering.

Föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Tidskrift för planering av landsbygd och tätorter.

Mottagarkategorier: Intresserad allmänhet, beslutsfattare, förtroendemän, planfackmän, forskare samt lärare inom samhällsplaneringsområdet.

STADSBYGGNAD

Organ för Svenska Kommunal-Tekniska Föreningen, Svenska Vatten- och Avloppsverksföreningen, Föreningen Sveriges Stadsarkitekter samt Svenska Renhållningsverksföreningen.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Kommunalteknik.

Mottagarkategorier: Medlemmar i Svenska Kommunal-Tekniska Föreningen (stadsingenjörer, stadsarkitekter, fastighetschefer, exploateringschefer, gatuchefer, arbetschefer m fl), medlemmar i Svenska Vatten- och Avloppsverksföreningen, Svenska Renhållningsverksföreningen, Föreningen Sveriges Stadsarkitekter samt den danska Stadsingenjörforeningen, Danmarks Kommunalteknisk Forening, Norsk Kommunalteknisk Forening, kommunala förtroendemän, konsulter, konstruktörer m fl.

VVS-FORUM

Organ för Rörfirmornas Riksförbund.

Utgivare, Rörfirmornas Förlags- & Handels AB.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Ekonomi, marknadsföring och teknik inom VVS-branschen och miljösektorn.

Mottagarkategorier: VVS-installatörer, konsulterande ingenjörer, statliga och kommunala upphandlare, fabrikanter, grossister, byggnadsfirmor, isoleringsfirmor, fastighetsbolag och -förvaltare, handelskammare, oljebolag, VA-verk, skolor, bibliotek.

VVS (-tidningen)

Organ för VVS-Tekniska Föreningen.

Utgivare, Förlags AB VVS.

Facktekniskt organ, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Värme-, ventilations-, sanitets-, kyl-, miljö- och energiteknik.

Mottagarkategorier: Konsulterande ingenjörer, entreprenörer, grossister och fabrikanter inom VVS-branschen, byggnadsindustrin i övrigt, industriföretag, statliga och kommunala verk, fastighetsbolag, brandkårer, handelskammare, tekniska skolor.

VÄG- OCH VATTENBYGGAREN

Organ för Svenska Väg- och Vatenbyggares Riksförbund.

Förbunds- och föreningsorgan, yrkes- och branschriktat.

Ämnesområde: Hus, anläggning, miljö, planering, projektering, produktion och förvaltning.

Mottagarkategorier: Civilingenjörer inom byggnadsfacket samt i övrigt ledande byggfackmän hos byggnadsfirmor, konsultföretag, statliga och kommunala förtroendemän.

+ + +

Tidningarnas ovan uttryckta pretentioner på ämnes- och målgruppsbredd ger lätt intrycket att samtliga tidskrifter täcker in allt av vikt och läses av alla. Men bilden nyanseras något mot bakgrunden av huvudmannaskapet eller organisationstillhörigheten.

Flertalet tidskrifter är organ för olika sammanslutningar. Andra åter är renodlade förlagsprodukter:

Byggnadskonst
Byggnadstidningen
Byggnadsvärlden

Dessa är således officiellt ingens ansikte, språkrör eller sammanhållande länk, utan mer eller mindre goda affärer (och tidningar!). Men kan givetvis företräda speciella sidor eller intressen i samhället likaväl som de övriga och direkt organisationsanknutna.

Av dessa är en facklig:

Byggnadsarbetaren

Om denna tidning, som är organ för det mäktiga och ekonomiskt stadiga Byggnadsarbetareförbundet, vet vi att den trots kraftigt ökade bidrag från huvudmannen tvingats till nedskärningar vad gäller papperskvalitet och redaktionsstyrka.

Tre tidskrifter är organ för bransch- eller arbetsgivarorganisationer:

Byggnadsindustrin
Elinstallatören
VVS-forum

Men även kommuner och landsting är förstas arbetsgivare:

Kommunal tidskrift
Landstingens tidskrift

Hit hör även:

Hygien & Miljö
Stadsbyggnad

En tidskrift är kooperativ:

Att bo

Fyra är organ för yrkesföreningar:

Arkitekttidningen
Elteknik
Husbyggaren
Väg- och vattenbyggaren

Tre för intresseföreningar:

Arbetsmiljö
Form
Plan

De tre återstående bär drag av såväl yrkes- som branschorgan:

Arkitektur
Byggmästaren
VVS-tidningen

Vi har i sammanhanget avstått från att använda ordet ideell. Det duger så sällan när det gäller att beskriva verkligheten.

Tidskrifternas data

	Upplägga	Prenumeranter	Lösnummer	Medlemsex	Friexemplar	Rättig utelämnande	Sjäntal	Annonsidor	Rel annonsvolym	Pren pris	Annonspris
ARBETSMILJÖ	38 908	36 818 (95%)	-	482 (1%)	1 608 (4%)	13	52	19	37%	25 KR	3 690 KR
ARKITEKTIDNINGEN	4 383	730 (17%)	8 (0%)	3 030 (69%)	615 (14%)	20	24	8	33%	60 "	1 700 "
ARKITEKTUR	6 166	5 014 (81%)	31 (1%)	-	1 121 (18%)	10	60	28	47%	80 "	2 200 "
ATT BO	4 898	3 808 (78%)	46 (1%)	-	1 044 (21%)	6	48	6	13%	55 "	1 700 "
BYGGMÄSTAREN	5 287	4 323 (82%)	20 (0%)	-	944 (18%)	8	60	25	42%	70 "	2 200 "
BYGGN ARBETAREN	168 033	713 (0%)	-	165 204 (98%)	2 116 (2%)	35	32	4	13%	35 "	4 900 "
BYGGN INDUSTRIEN	16 407	13 934 (85%)	30 (0%)	2 042 (12%)	401 (3%)	40	40	16	40%	94 "	3 200 "
BYGGNADSKONST	3 876	1 981 (51%)	-	-	1 895 (49%)	11	60	35	58%	25 "	1 300 "
BYGGN TIDNINGEN	12 041	3 628 (30%)	10 (0%)	-	8 403 (70%)	52	20	10 ²⁾	50%	85 "	3 900 "
BYGGNADSVÄRLDEN	3 640	376 (10%)	-	-	3 264 (90%)	12	48	24	50%	40 "	1 500 "
ELINSTALLATÖREN	5 022	2 428 (48%)	-	2 117 (42%)	477 (10%)	12	80	40	50%	50 "	1 350 "
ELTEKNIK	10 746	2 435 (23%)	8 (0%)	5 170 (48%)	3 133 (29%)	10	75	31	41%	74 "	2 950 "
FORM	8 358	-	601 (7%)	7 102 (85%)	655 (8%)	10	53	10	19%	70 "	2 250 "
HUSBYGGAREN	6 838	770 (11%)	4 (0%)	1 860 (27%)	4 204 (62%)	8	44	17	39%	45 "	1 925 "
HYGIEN & MILJÖ	5 900	5 574 (94%)	25 (0%)	-	301 (6%)	10	54	12	22%	38 "	1 200 "
KOMMUNAL TIDSKR	28 485	27 789 (98%)	28 (0%)	-	668 (2%)	20	54	15	28%	50 "	2 700 "
LANDSTINGENS T	8 295	5 431 (65%)	1 (0%)	1 640 (20%)	1 223 (15%)	14	80	30	37%	55 "	2 500 "
PLAN	3 200 ¹⁾	-	-	3 100 (97%)	100 (3%)	6	52	2	4%	50 "	1 000 "
STADSBYGGNAD	4 042	1 923 (48%)	15 (0%)	1 287 (32%)	817 (20%)	9	93	42	45%	80 "	1 950 "
VVS-FORUM	4 027	1 702 (42%)	7 (0%)	1 872 (47%)	446 (11%)	11	80	43	54%	75 "	2 550 "
VVS-TIDNINGEN	6 806	2 194 (32%)	13 (0%)	3 956 (58%)	643 (10%)	11	116	64	55%	75 "	3 000 "
VÄG- O VATTENBYGG	6 920	664 (10%)	13 (0%)	4 679 (68%)	1 564 (22%)	9	104	50	48%	95 "	2 400 "

Tabell 1. Data om tidskrifterna, hämtade ur TS Fackpressbok 1975.

1) betecknar dock direkt inhämtad siffra. 2) betecknar uppskattad siffra.

Tidskrifternas upplaga minus antalet friexemplar kan vi generalisera till antal sålda exemplar per nummer. Multiplikation med prenumerationspriset ger oss en uppfattning om den årliga försäljningssumman.

Till försäljningsintäkterna kommer annonsintäkter. Dessa erhåller vi som produkten av antalet utgivna nummer per år, det genomsnittliga antalet annonssidor per nummer och priset per (svart/vit hel) annonssida.

Lägger vi ihop försäljnings- och annonsintäkterna, får vi en intäktssumma, som säkert inte är hela sanningen om tidskriftens finansiering, men inte alltför långt ifrån.

Kvoten mellan annonsintäkterna och summaintäkterna ger annonsernas andel i finansieringen, vilket är en uppgift av visst intresse vid en villkorsanalys och ett exempel på möjliga karaktärsdrag att hämta ur tabell 1.

		A	S	
	Försäljnings-	Annons-	Summa	A/S
	intäkter	intäkter	intäkter	
ARBETSMILJÖ	933 000 KR	913 000 KR	1 846 000 KR	49%
ARKITEKTIDNINGEN	226 000 "	272 000 "	498 000 "	55%
ARKITEKTUR	403 000 "	616 000 "	1 019 000 "	60%
ATT BO	212 000 "	61 200 "	273 000 "	22%
BYGGMÄSTAREN	304 000 "	440 000 "	744 000 "	59%
BYGGN ARBETAREN	5 810 000 "	686 000 "	6 496 000 "	11%
BYGGN INDUSTRI	1 500 000 "	2 050 000 "	3 550 000 "	58%
BYGGNADSKONST	49 600 "	501 000 "	551 000 "	91%
BYGGN TIDNINGEN	343 000 "	2 030 000 "	2 373 000 "	86%
BYGGNADSVÄRLDEN	15 000 "	432 000 "	447 000 "	97%
ELINSTALLATÖREN	227 000 "	648 000 "	875 000 "	74%
ELTEKNIK	563 000 "	915 000 "	1 478 000 "	62%
FORM	539 000 "	225 000 "	764 000 "	29%
HUSBYGGGAREN	118 000 "	262 000 "	380 000 "	69%
HYGIEN & MILJÖ	213 000 "	144 000 "	357 000 "	40%
KOMMUNAL TIDSKR	1 390 000 "	810 000 "	2 200 000 "	37%
LANDSTINGENS TIDSKR	389 000 "	105 000 "	494 000 "	21%
PLAN	155 000 "	12 000 "	167 000 "	7%
STADSBYGGNAD	258 000 "	736 000 "	994 000 "	74%
VVS-FORUM	276 000 "	1 210 000 "	1 486 000 "	81%
VVS-TIDNINGEN	462 000 "	2 110 000 "	2 572 000 "	82%
VÅG- O VATTENBYGG	509 000 "	1 080 000 "	1 589 000 "	68%

Tabell 2. Intäkternas ursprung och andelar.

Frånsett att uppgifterna i dag är inaktuella, är felkällorna givetvis många. Ingående parametrar är ofullständiga eller genomsnittliga uppskattningar. Det torde dock vara tillfyllt för övningsändamålet, nämligen att spåra en metod för jämförande ekonomisk klassning av tidskrifterna.

Tidskrifternas ranking

Om det finns för många facktidsskrifter inom planerings- och byggnadssektorn, och om en sanering är angelägen, efter vilka kriterier borde den då ske? Vilka tidningar kan vi undvara? Eller, vilka borde vi stödja?

Nedanstående redovisning vill inte vare sig bekräfta dessa antaganden eller besvara deras följdfrågor. Utan endast ge några möjliga utgångspunkter för en jämförande analys av några sidor i problematiken.

Till att börja med kan tidningarna rangordnas på enklaste sätt utifrån de data som redovisats i BIL 8. Utfallet blir då

efter upplaga

BYGGNADSARBETAREN (168 033)
 ARBETSMILJÖ (38 908)
 KOMMUNAL TIDSKRIFT (28 485)
 BYGGNADSINDUSTRIEN (16 407)
 BYGGNADSTIDNINGEN (12 041)
 ELTEKNIK (10 746)
 FORM (8 358)
 LANDSTINGENS TIDSKRIFT (8 295)
 VÄG- O VATTENBYGGAREN (6 920)
 HUSBYGGAREN (6 838)
 VVS-TIDNINGEN (6 806)
 ARKITEKTUR (6 166)
 HYGIEN & MILJÖ (5 900)
 BYGGMÅSTAREN (5 287)
 ELINSTALLATÖREN (5 022)
 ATT BO (4 898)
 ARKITEKTIDNINGEN (4 383)
 STADSBYGGNAD (4 042)
 VVS-FORUM (4 027)
 BYGGNADSKONST (3 876)
 BYGGNADSVÄRLDEN (3 640)
 PLAN (3 200)

efter utgivning

BYGGNADSTIDNINGEN (52)
 BYGGNADSINDUSTRIEN (40)
 BYGGNADSARBETAREN (35)
 ARKITEKTIDNINGEN (20)
 KOMMUNAL TIDSKRIFT (20)
 LANDSTINGENS TIDSKRIFT (14)
 ARBETSMILJÖ (13)
 BYGGNADSVÄRLDEN (12)
 ELINSTALLATÖREN (12)
 BYGGNADSKONST (11)
 VVS-FORUM (11)
 VVS-TIDNINGEN (11)
 ARKITEKTUR (10)
 ELTEKNIK (10)
 FORM (10)
 HYGIEN & MILJÖ (10)
 STADSBYGGNAD (9)
 VÄG- O VATTENBYGGAREN (9)
 BYGGMÅSTAREN (8)
 HUSBYGGAREN (8)
 ATT BO (6)
 PLAN (6)

efter sidantal

VVS-TIDNINGEN (116)
 VÄG- O VATTENBYGGAREN (104)
 STADSBYGGNAD (93)
 ELINSTALLATÖREN (80)
 LANDSTINGENS TIDSKRIFT (80)
 VVS-FORUM (80)
 ELTEKNIK (75)
 ARKITEKTUR (60)
 BYGGMÅSTAREN (60)
 BYGGNADSKONST (60)
 HYGIEN & MILJÖ (54)

KOMMUNAL TIDSKRIFT (54)
 FORM (53)
 ARBETSMILJÖ (52)
 PLAN (52)
 ATT BO (48)
 BYGGNADSVÄRLDEN (48)
 HUSBYGGAREN (44)
 BYGGNADSINDUSTRIEN (40)
 BYGGNADSARBETAREN (32)
 ARKITEKTIDNINGEN (24)
 BYGGNADSTIDNINGEN (20)

Tabell 3. Tidningarna rangordnade efter storlek.

efter absolut annonsvolym	efter relativ annonsvolym
VVS-TIDNINGEN (64)	BYGGNADSKONST (58%)
VÄG- O VATTENBYGGAREN (50)	VVS-TIDNINGEN (55%)
VVS-FORUM (43)	VVS-FORUM (54%)
STADSBYGGNAD (42)	BYGGNADSVÄRLDEN (50%)
ELINSTALLATÖREN (40)	BYGGNADSTIDNINGEN (50%)
BYGGNADSKONST (35)	ELINSTALLATÖREN (50%)
ELTEKNIK (31)	VÄG- O VATTENBYGGAREN (48%)
LANDSTINGENS TIDSKRIFT (30)	ARKITEKTUR (47%)
ARKITEKTUR (28)	STADSBYGGNAD (45%)
BYGGMÄSTAREN (25)	BYGGMÄSTAREN (42%)
BYGGNADSVÄRLDEN (24)	ELTEKNIK (41%)
ARBETSMILJÖ (19)	BYGGNADSINDUSTRIN (40%)
HUSBYGGAREN (17)	HUSBYGGAREN (39%)
BYGGNADSINDUSTRIN (16)	ARBETSMILJÖ (37%)
KOMMUNAL TIDSKRIFT (15)	LANDSTINGENS TIDSKRIFT (37%)
HYGIEN & MILJÖ (12)	ARKITEKTTIDNINGEN (33%)
BYGGNADSTIDNINGEN (10)	KOMMUNAL TIDSKRIFT (28%)
FORM (10)	HYGIEN & MILJÖ (22%)
ARKITEKTTIDNINGEN (8)	FORM (19%)
ATT BO (6)	ATT BO (13%)
BYGGNADSRARBETAREN (4)	BYGGNADSRARBETAREN (13%)
PLAN (2)	PLAN (4%)
efter annonspris	efter prenumerationspris
BYGGNADSRARBETAREN (4 900)	VÄG- O VATTENBYGGAREN (95)
BYGGNADSTIDNINGEN (3 900)	BYGGNADSINDUSTRIN (94)
ARBETSMILJÖ (3 690)	BYGGNADSTIDNINGEN (85)
BYGGNADSINDUSTRIN (3 200)	ARKITEKTUR (80)
VVS-TIDNINGEN (3 000)	STADSBYGGNAD (80)
ELTEKNIK (2 950)	VVS-FORUM (75)
KOMMUNAL TIDSKRIFT (2 700)	VVS-TIDNINGEN (75)
VVS-FORUM (2 550)	ELTEKNIK (74)
LANDSTINGENS TIDSKRIFT (2500)	BYGGMÄSTAREN (70)
VÄG- O VATTENBYGGAREN (2 400)	FORM (70)
FORM (2 250)	ARKITEKTTIDNINGEN (60)
ARKITEKTUR (2 200)	ATT BO (55)
BYGGMÄSTAREN (2 200)	LANDSTINGENS TIDSKRIFT (55)
STADSBYGGNAD (1 950)	ELINSTALLATÖREN (50)
HUSBYGGAREN (1 925)	KOMMUNAL TIDSKRIFT (50)
ARKITEKTTIDNINGEN (1 700)	PLAN (50)
ATT BO (1 700)	HUSBYGGAREN (45)
BYGGNADSVÄRLDEN (1 500)	BYGGNADSVÄRLDEN (40)
ELINSTALLATÖREN (1 350)	HYGIEN & MILJÖ (38)
BYGGNADSKONST (1 300)	BYGGNADSRARBETAREN (35)
HYGIEN & MILJÖ (1 200)	ARBETSMILJÖ (25)
PLAN (1 000)	BYGGNADSKONST (25)

 Tabell 4. Tidningarna rangordnade efter annonser och priser.

Tidskrifternas rangordning utifrån olika kvantitativa kriterier är ett sätt att jämföra dem. Deras plats i de olika staplarna säger något om deras relativa roll och ställning. Men det är vanskligt att översätta kvantitativa data i kvalitativa fakta. Men vi skall ge ett exempel på hur en sådan analys kunde se ut. Den illustreras på omstående sida (FIG 3).

I vänstra stapeln har vi tidningarna rangordnade efter andelen friexemplar. Och i den högra efter andelen annonsintäkter. Därefter har vi parvis förbundet respektive tidskrifts båda lägen. Och som synes erhållit ett rätt så förvirrande spindel nät mellan staplarna. Men med förbehåll endast för siffrorna som sådana, skall vi försöka dra ut något dels ur streckens läge i höjdläde, dels ur deras lutning. En möjlig tolkningsmall visas nedtill i figuren.

Tidningar, som dels i hög grad delas ut gratis och dels finansieras nästan uteslutande av annonsintäkter, kan med visst fog betecknas som annonsblad. Deras redaktionella artiklar kan i förekommande fall vara - eller inte vara - av största kvalitet och intresse. Men helt oberoende av den saken, lever dessa tidskrifter under direktreklamens villkor. Det kan tilläggas att överensstämmelsen mellan andel annonsintäkter och relativ annonsvolym som väntat är god.

När vi sedan kasar det här fortfarande vågräta strecket nedåt, så sjunker också annonsernas betydelse, både utrymmesmässigt och ekonomiskt. Samtidigt stiger den dokumenterade efterfrågan på tidningen. Allt större delar av målgruppen blir beredda att betala för att få den.

I sistnämnda avseende inställer sig emellertid genast svårigheten av att vi fört ihop prenumererade exemplar med medlemsexemplar. Läsarna av de senare har sålunda dokumenterat sitt intresse för tidningen endast indirekt, via intresset för den utgivande föreningen. De betalar för tidningen genom medlemsavgiften. Och hur många som skulle avstå från tidningen om prenumerationen vore frivillig, äger vi ingen kännedom om. Aktuella tidskrifter att - utan varje insinuation - sätta frågetecken för, är i nu nämnd ordning Byggnadsarbetaren, Plan, Form, Arkitekttidningen, Väg- och vattenbyggaren och VVS-tidningen. Men, möjligen med undantag av den utmärkta Byggnadsarbetaren, är just tidskrifterna för merparten medlemmar den ojämförligt mest påtagliga medlemsförmånen. Det finns därför skäl att tro, att denna felkälla inte avsevärt skulle förtycka vår skala.

Tidskrifter som ligger lågt i båda staplarna kan karakteriseras som intresseburna, icke kommersiella språkrör och informationskällor, finansierade utifrån ett vitalt intresse direkt för tidningen eller dess bakgrund och inriktning.

Tidskrifter, vars förbindelsestreck lutar snett uppåt höger, är starka både på annons- och prenumerantmarknaden. Ju brantare lutning, ju fastare ekonomiskt underlag. Streckets höjdläge graderar enligt ovan det kommersiella inslaget.

Tidskrifter, vars förbindelsestreck lutar snett nedåt höger, är inte starka på någon marknad, och kan därför antas vara på ett eller annat sätt subventionerade - eller relativt mest hotade. Ju brantare lutning, ju mer erforderlig konstgjord andning.

I dessa fyra kategorier kan nu tidskrifterna göras till föremål för värdeomdömen, överväganden om stödbehov och stödmotiv. De utpräglade annonsbladen kan svårligen ens betecknas som facktidskrifter. Där saknas både motiv och behov för stöd. Och det är intressant att notera, att de tidskrifter som kunde känna sig träffade, sammanfaller med de tre renodlade förlagsprodukterna. Men eftersom vi nu inte bara trampar på hal is, utan dessutom på andras tår, så vill vi åter understryka, att vi endast redovisar en ansats till en utgångspunkt för saneringsdiskussionen. Det avgörande, nämligen tidningarnas innehåll, kommer vi inte åt den här vägen, och uttalar vi oss heller inte om.

Situationen i botten på staplarna är inte lika tydlig, vare sig vad gäller vilka tidskrifter som skall räknas dit eller hur deras läge skall värderas. De har sin styrka och svaghet i en icke kommersiellt gångbar och i allmänhet mycket speciell inriktning. Styrka, därför att det vittnar om ett mycket levande behov och intresse hos den speciella målgruppen, och svaghet därför att de förmodligen står och faller med betalningsförmågan hos just den gruppen. Eller generositeten hos närstående beskyddare som i fallet Plan. Ty även dessa tidningar är förvisso subventionerade. Men de utstrålar en jämförelsevis större trygghet och tillfredsställelse med sig och de sina än de tidningar som strävar uppåt i den vänstra stapeln för att om möjligt grunda nya marknader. Därför tolkar vi lutningen åt det hållet som ett nödrop. Och kanske vore det riktigare att nämna den kategorin subventionsbehövande, och dem nedanför faktiskt subventionerade.

Men tryggheten i de nedre regionerna kan vara högst momentan och därmed skenbar. Rätt vad det är finner vi kanske även dem desperat klättrande på vänsterkanten, bokstavligen med livet som insats. De bygger sin tillvaro på grupper av mycket olika mäktighet och styrka. Byggnadsarbetaren garanteras av en mäktig beskyddare och ligger i topp upplagemässigt medan Plan är den allra minsta och långt ifrån garanterad Planverkets fortsatta välvilja. Till gruppen kan också räknas Form, vars trygghet hänger på att sakintrycket håller jämna steg med produktionskostnaderna samt Hygien & Miljö och Arbetsmiljö, som båda dessutom visar tecken på att saken i sig är ekonomiskt gångbar.

Till de marknadsburna tidskrifterna kan vi räkna VVS-tidningen, VVS-forum, Elinstallatören och Byggnadsindustrin. Stadsbyggnad kan anses vara ett gränsfall mot kategori ett och Kommunal tidskrift och Arbetsmiljö mot kategori två. Även Hygien & Miljö pekar som nämnts lätt uppåt. Dessa tidningar torde leva i någon slags balans. Rent av med viss handlingsfrihet. De är även ekonomiskt efterfrågade kanaler. De tre förstnämnda ligger alla högt vad gäller annonsvolym, såväl absolut som relativt, vilket förklaras av att installations-sidan ju har de flesta varorna att marknadsföra. Det förklarar även att Stadsbyggnad har hög absolut annonsvolym, för exponering av kommunal anläggningsteknik.

Alla dessa tidskrifter företer utåt sett goda möjligheter att klara sig på rent marknadsmässiga förutsättningar. Hur det sen i verkligheten förhåller sig med den saken, veta vi inte. Men det är värt att notera, att de fyra brantaste också har den klaraste bransch- eller arbetsgivaranknytningen. Jämför exempelvis branschorganet Elinstallatören med yrkesorganet Elteknik.

Därmed är vi slutligen framme vid de subventionerade eller i varje fall subventionsbehövande tidningarna. De är förutom Elteknik Husbyggaren, Väg- och vattenbyggaren, Att bo, Arkitektur, Byggmästaren, Landstingens tidskrift och Arkitekttidningen. Samma lutning har även Form, Plan och Byggnadstidningen. Här finns alltså merparten av tidskrifterna för olika yrkes- och intresseföreningar. De är subventionerade i den meningen att medlemmarna bekostar en inte obetydlig överupplaga, som föreningarna delar ut som ett led i deras strävan att marknadsföra sin kår, sina idéer - och sin tidning. Och de är subventionsbehövande i den meningen att de inte har råd med den här trafiken. Situationen är ohållbar för de flesta av dem.

Gratisutdelningen kan ses som en marknadsbetingad rabattering av annonspriset. Det torde i synnerhet gälla Husbyggaren, som med sina närmare 70% friexemplar och andel annonsintäkter ligger mycket nära de rena annonsbladen, där också Byggnadstidningen definitivt hör hemma. Tittar vi på den relativa annonsvolymen skall vi emellertid finna Husbyggaren på den undre planhalvan. Däremot kan vi från de presumtiva understödstagarna borträkna Att bo och Landstingens tidskrift, vilka har bakom sig starka organisationer. Till gruppen behövande torde vi dock kunna räkna Form och Plan. Men mest akut dock Husbyggaren, Elteknik, Väg- och vattenbyggaren, Arkitektur, Byggmästaren och Arkitekttidningen. Eller med andra ord sex av de sju mer eller mindre utpräglade yrkeskårstidningarna. Det är dom som företer de marknadsmässigt mest illavarslande dragen.

Visserligen är ingen av dem markant svag på annonsmarknaden - de ligger väl samlade i mitten av högra stapeln. Men det torde inte obetydligt beror på, att läsekretsen ju faktiskt med mellan hälften och en tredjedel subventionerar annonserna i från en sjundedel till en fjärdedel eller i extremfallet två tredjedelar av upplagan. Medan de marknadsburna tidskrifterna antingen huvudsakligen finansieras av annonsörerna eller har en obetydlig friupplaga.

Därmed skall vi inte tänja siffrorna längre. Vilka tidskrifter som utifrån detta skall anses omistliga, vill vi inte ha någon mening om. Men vårt statistiska försök torde ge något underlag för antaganden om i vilken ordning de kan komma att falla ifrån - om ingenting görs. Och det är en smula anmärkningsvärt, att vår analys haft så mycket relativt vettigt och rimligt att förtälja. Inte minst med tanke på att den har en rejäl svaghet inbyggd. Staplarna har inte kalibrerade skalor - vare sig inbördes eller invärtas. Ett hopp kan betyda allt från noll till tjugo procentenheter. De justerade skalorna finner vi om vi vänder bladet en sista gång (FIG 4).

Men den figuren är svårare att analysera. Vi urskiljer bara en dominerande grupp och två smärre extremergrupper. Och eftersom den må vara sannare, men beskriver verkligheten mindre träffande, så föredrar vi den förra modellen såsom användbarare. Med alla sin felkällor och brister gav den ändå ett tänkvärt resultat.

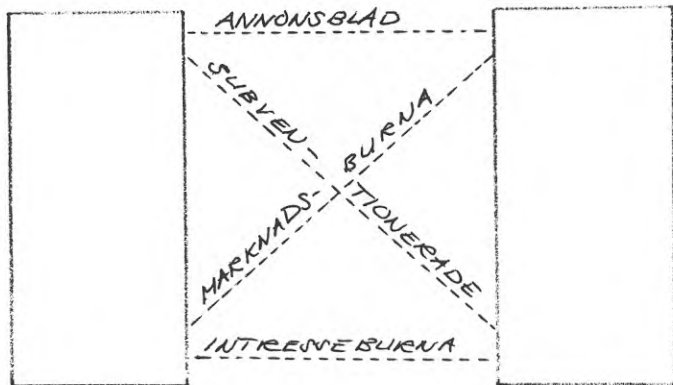
Som visar att selekteringsproblemet
trots allt är angripligt -
handgripligt!

TIDNINGARNA RANGORDNADE

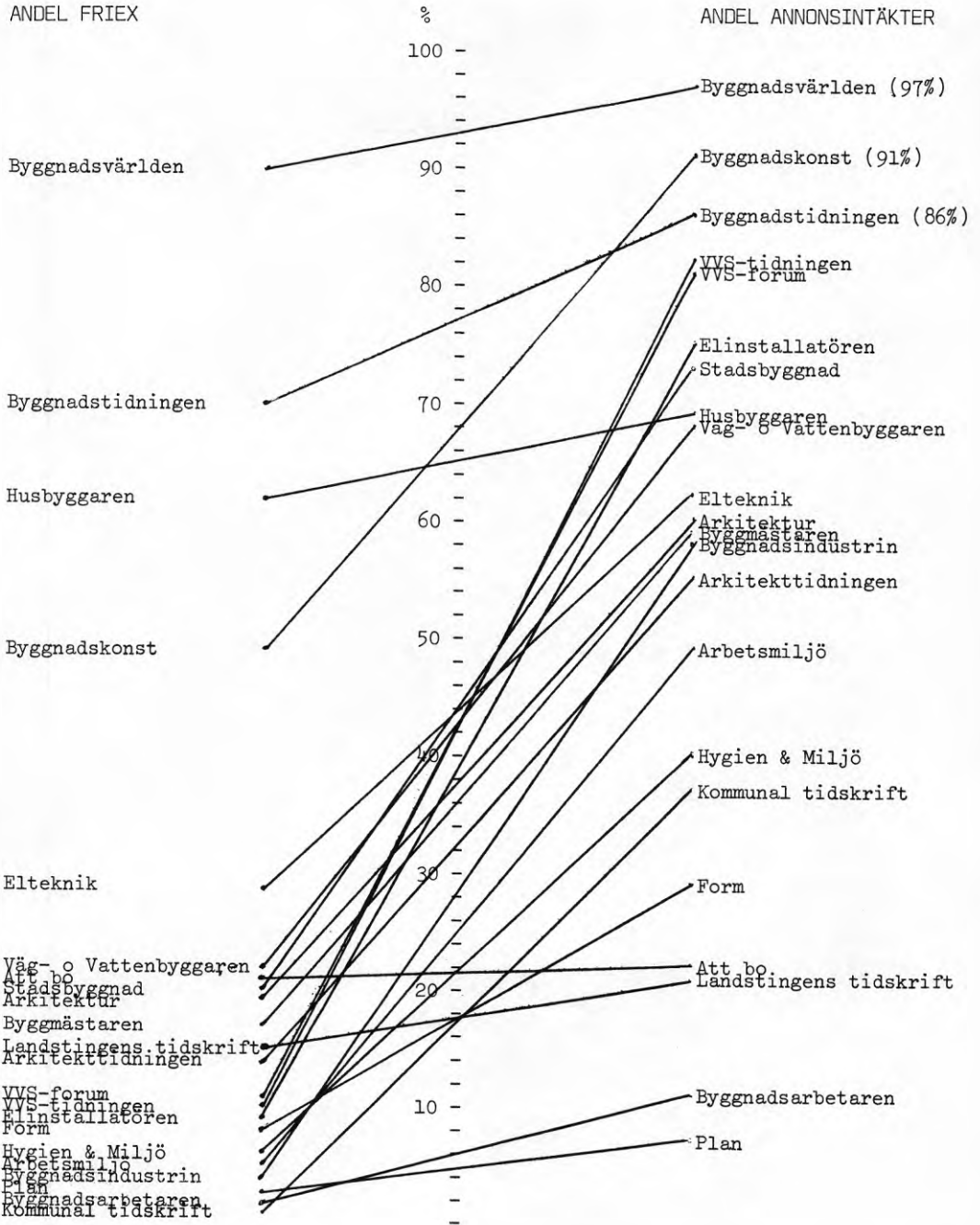
EFTER ANDEL FRIEX

EFTER ANDEL ANNONSINTÄKTER

Byggnadsvärlden	(90%)	Byggnadsvärlden	(97%)
Byggnadstidningen	(70%)	Byggnadskonst	(91%)
Husbyggaren	(62%)	Byggnadstidningen	(86%)
Byggnadskonst	(49%)	VVS-tidningen	(82%)
Elteknik	(29%)	VVS-forum	(81%)
Väg- o Vattenbyggaren	(22%)	Stadsbyggnad	(74%)
Att bo	(21%)	Elinstallatören	(74%)
Stadsbyggnad	(20%)	Husbyggaren	(69%)
Arkitektur	(18%)	Väg- o Vattenbyggaren	(68%)
Byggmästaren	(18%)	Elteknik	(62%)
Landstingens tidskrift	(15%)	Arkitektur	(60%)
Arkitekttidningen	(14%)	Byggmästaren	(59%)
VVS-forum	(11%)	Byggnadsindustrin	(58%)
VVS-tidningen	(10%)	Arkitekttidningen	(55%)
Elinstallatören	(10%)	Arbetsmiljö	(49%)
Form	(8%)	Hygien & Miljö	(40%)
Hygien & Miljö	(6%)	Kommunal tidskrift	(37%)
Arbetsmiljö	(4%)	Form	(29%)
Byggnadsindustrin	(3%)	Att bo	(22%)
Plan	(3%)	Landstingens tidskrift	(21%)
Byggnadsarbetaren	(2%)	Byggnadsarbetaren	(11%)
Kommunal tidskrift	(2%)	Plan	(7%)

Figur 3. Tidskrifternas bärkraft.

Figur 4. Tidskrifternas bärkraft. Kalibrerad skala.

R6:1977

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 750458-1 från Statens råd för byggnadsforskning till Styrgruppen för bygginformation i facktidskrifter, Stockholm.

Distribution: Svensk Byggtjänst, Box 1403, 111 84 Stockholm

Pris: 27 kronor + moms